

Παραδοσιακή Αρχιτεκτονική Και Σύγχρονοι Προβληματισμοί

Θεωρητική και Σχεδιαστική Άσκηση

Πέρα Χωριό

Χρυστάλλα Αργυρού
Αλεξάνδρα Χαραλαμπίδου
Αγγέλα Χαραλάμπους

PERA KHORIO

1106 V 01

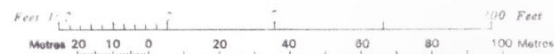
BLOCK 01

39
7

Surveyed by Dept. of Lands & Surveys
State Copyright Reserved

Scale 1 : 1250

Γενικές πληροφορίες για τον οικισμό

εικόνα : κάτοψη του χωριού από το Google

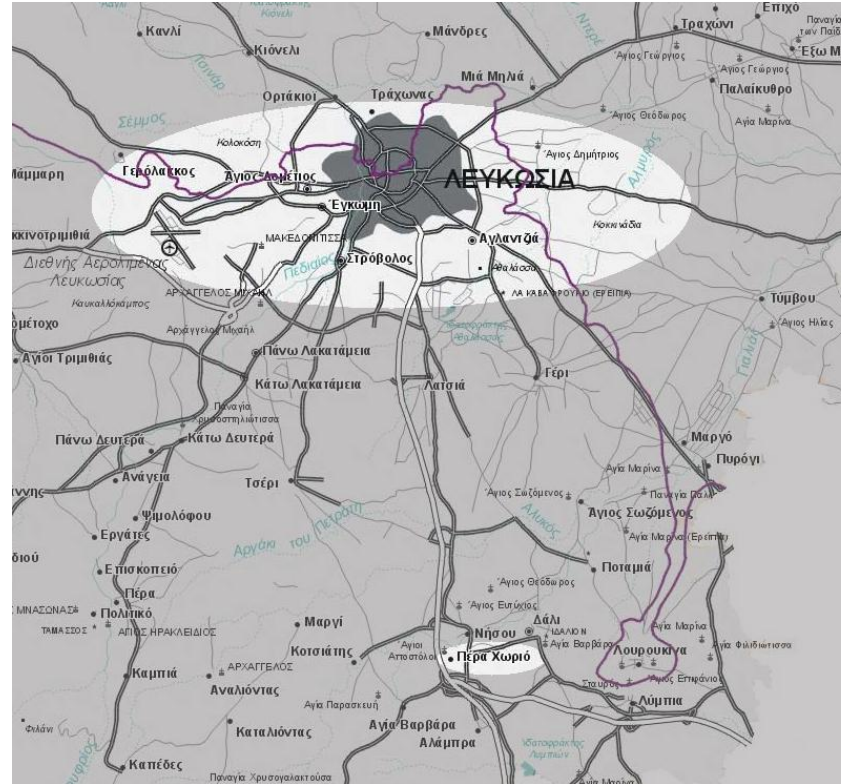
Τοποθεσία : νότια του ποταμού Γιαλιά και απέναντι από το χωριό Νήσου

Υψόμετρο : 250m πάνω από την επιφάνεια της θάλασσας

Έκταση : 6500 σκάλες

εικόνα : φωτογραφία από το ύψωμα των «Γερακαρκών»

χάρτης : Το χωριό σε σχέση με την πόλη της Λευκωσίας

Χωροταξικό χάρτης Πέρα Χωριού

Γενικά χαρακτηριστικά οικισμού:

Αραιή δόμηση

Ελεύθερη διάταξη

Αστικές επιδράσεις

Κύριο υλικό η πέτρα και το πλιθάρι

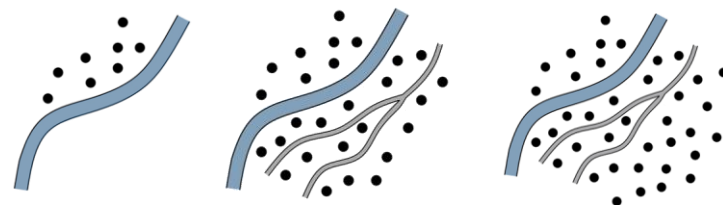
Οικίες με ψηλούς μαντρότοιχους

Το Πέρα Χωριό βρίσκεται στην επαρχία Λευκωσίας, σε απόσταση είκοσι χιλιομέτρων περίπου από την πόλη της Λευκωσίας διαμέσου του αυτοκινητόδρομου Λευκωσίας – Λεμεσού. Είναι ένας αγροτικός οικισμός με αστικά στοιχεία και η έκταση του φτάνει γύρω στις 6500 σκάλες. Γενικά χαρακτηριστικά του οικισμού είναι η αραιή δόμηση, η ελεύθερη διάταξη και οι αστικές επιδράσεις. Τα κύρια δομικά υλικά των οικιών και γενικά όλων των κτισμάτων του οικισμού είναι η πέτρα και το πλιθάρι.

Σύσταση και δομή του οικισμού

Δημιουργία του οικισμού της Νήσου

Διαγράμματα δημιουργίας και επέκτασης του οικισμού

Αρχική επέκταση οικισμού και ανάπτυξη δρόμων παράλληλα με τον ποταμό Γιαλιά.

Μετακίνηση κατοίκων στην αντίπερα όχθη για αναζήτηση εργασίας

Επέκταση του Πέρα Χωριού

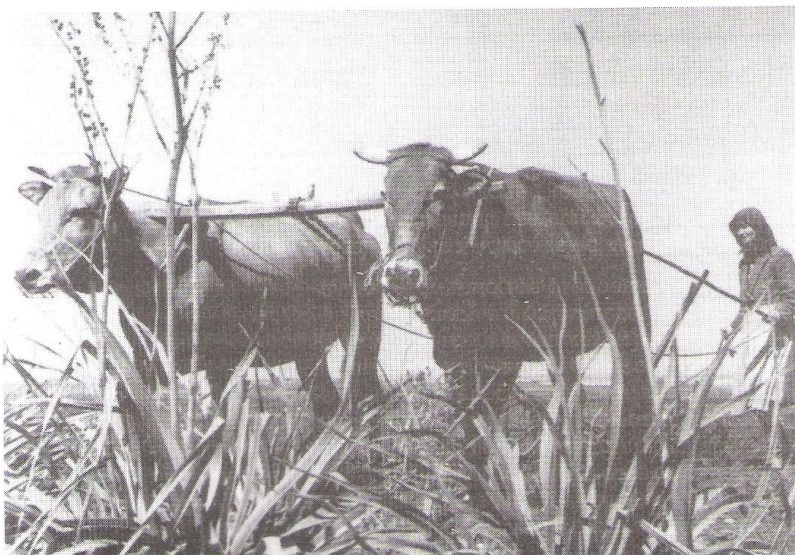
Ο οικισμός είναι κτισμένος στο νότιο μέρος του ποταμού Γιαλιά, ο οποίος διαχωρίζει το Πέρα Χωριό από τη Νήσου. Το φέουδο της Νήσου ήταν η αιτία της δημιουργίας του Πέρα Χωριού γύρω στον 16^ο αιώνα μ.Χ. Η ονομασία του χωριού προέρχεται από την σχέση του με τη γειτονική Νήσου, αφού είναι το χωριό που αναπτύχθηκε «πέρα» από τον ποταμό.

Ο πυρήνας του χωριού εντοπίζεται και αναπτύσσεται σχεδόν παράλληλα με την κοίτη του ποταμού. Ωστόσο είναι συγκεντρωμένος κυρίως γύρω από δύο βασικούς οδικούς άξονες που κινούνται από ανατολικά προς δυτικά, παράλληλα και πάλι με τον ποταμό. Οι δευτερεύοντες δρόμοι που συνδέουν τους δύο κύριους άξονες ορίζουν τα οικοδομικά τετράγωνα του χωριού.

Κοινωνική ζωή κατοίκων

Γεωργία, καλλιέργεια βαμβακιού, κτηνοτροφία (μάντρες μέσα στις αυλές των σπιτιών), αμπελοκαλλιέργεια (η παραγωγή γινόταν από τις ίδιες τις νοικοκυρές στο κάθε σπίτι ξεχωριστά για τις ανάγκες τους

Τα πιο διαδεδομένα επαγγέλματα στο χωριό αποτελούσαν η γεωργία και η κτηνοτροφία. Τα κυριότερα προϊόντα του Πέρα Χωριού ήταν το βαμβάκι, τα σταφύλια, τα σιτηρά και τα γαλακτοκομικά προϊόντα. Η καθημερινότητα στο χωριό για τις οικοκυρές περιλάμβανε το ζύμωμα και το φούρνισμα του ψωμιού, το πλύσιμο των ρούχων και το άρμεγμα των ζώων. Ίχνη αυτής της καθημερινότητας που εντοπίζονται στις οικίες αποτελούν οι βούρνες των ζώων, η πέτρινη βούρνα της αυλής καθώς επίσης και ο φούρνος.

Δημόσιοι και κοινόχρηστοι χώροι

Κεντρικό στοιχείο του πυρήνα του οικισμού είναι η πλατεία με την εκκλησία της Αγίας Μαρίας και το καφενείο. Άλλα σημαντικά κτήρια του Πέρα Χωρίου είναι το δημοτικό σχολείο και η εκκλησία των Δώδεκα Αποστόλων στα ανατολικά του χωριού. Το κτήριο που στεγάζει το σημερινό κοινοτικό συμβούλιο ήταν παλιά η οικία του Αμερικάνου, ενός πλούσιου ξένου που ήρθε να μείνει στο χωριό. Άλλοι επίσης σημαντικοί κοινόχρηστοι χώροι του χωριού αποτελούσαν οι βρύσες από τις οποίες προμήθευαν με νερό το χωριό, ο ανεμόμυλος και ο μεγάλος φούρνος που κάλυπτε τις ανάγκες του χωριού για ψωμί.

Κατοικίες

Πλατώματα

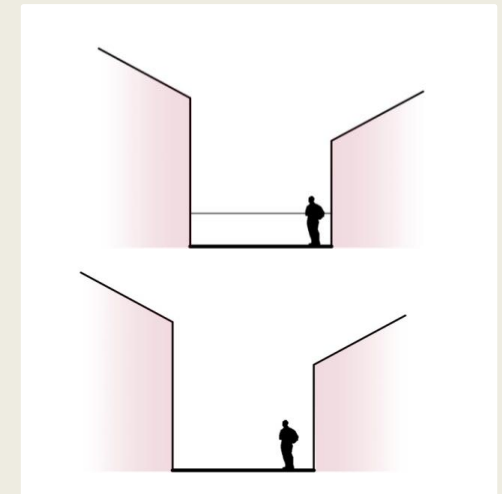
Στο χωριό παρατηρούνται δύο κύρια πλατώματα. Το ένα πλάτωμα είναι αυτό που δημιουργήθηκε περιμετρικά της εκκλησίας και το άλλο είναι η σημερινή πλατεία του χωριού γνωστή ως «λάντα» η οποία είναι κοντά στην εκκλησία. Η «λάντα» δημιουργήθηκε από ένα ρυάκι που περνούσε παλιότερα από το συγκεκριμένο χώρο.

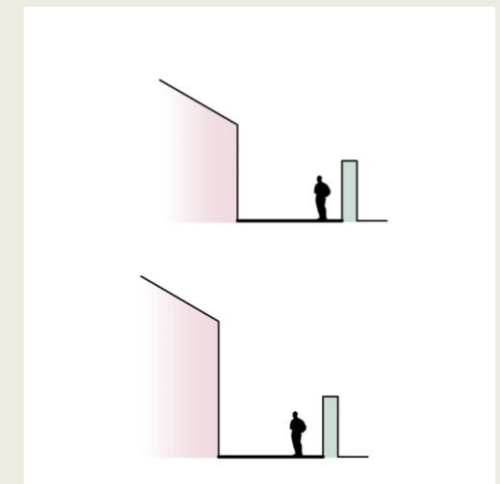
Οδικό δίκτυο και υψομετρική διαφορά

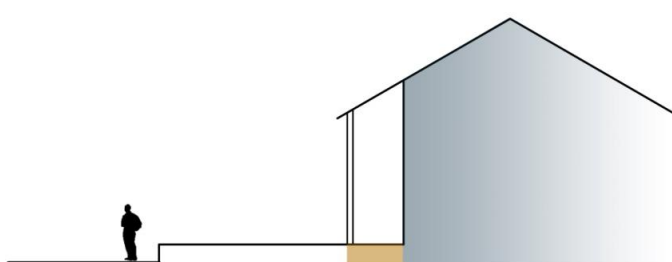
Στους δρόμους του χωριού παρατηρείται μια ομαλή κλίση που καταλήγει στην κοίτη του ποταμού. Οι κατοικίες προσαρμόζονται βάση αυτής της μικρής κλίσης. Οι δρόμοι στο χωριό είναι σχετικά στενοί με πλάτος γύρω στα 3-4 μέτρα. Τα ύψη των οικιών που εφάπτονται στο δρόμο ποικίλουν. Κάθε κτίσμα έχει μια μικρή έως μεγάλη υψομετρική διαφορά με το δίπλα, η οποία είναι εμφανής μιας και τα σπίτια σχηματίζουν ένα ενιαίο μέτωπο έναντι στο δρόμο. Στους δρόμους παρατηρείται η απουσία μπαλκονιών και εξώστων.

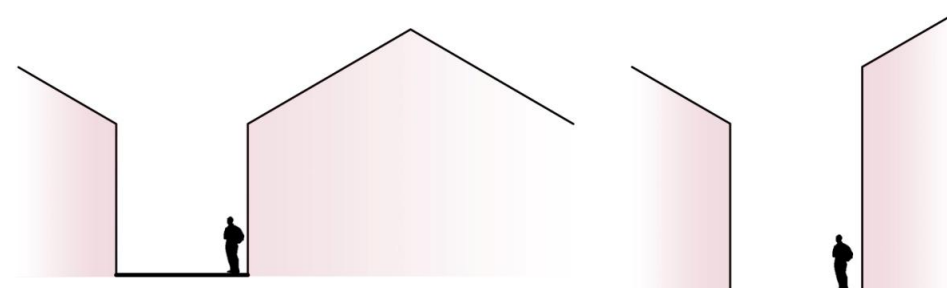
Δρόμοι με κλίση και χωρίς, λόγω της υφιστάμενης μορφολογίας του εδάφους

Δρόμοι που σχηματίζονται από μαντρότοιχους και μονόροφα ή διώροφα κτήρια

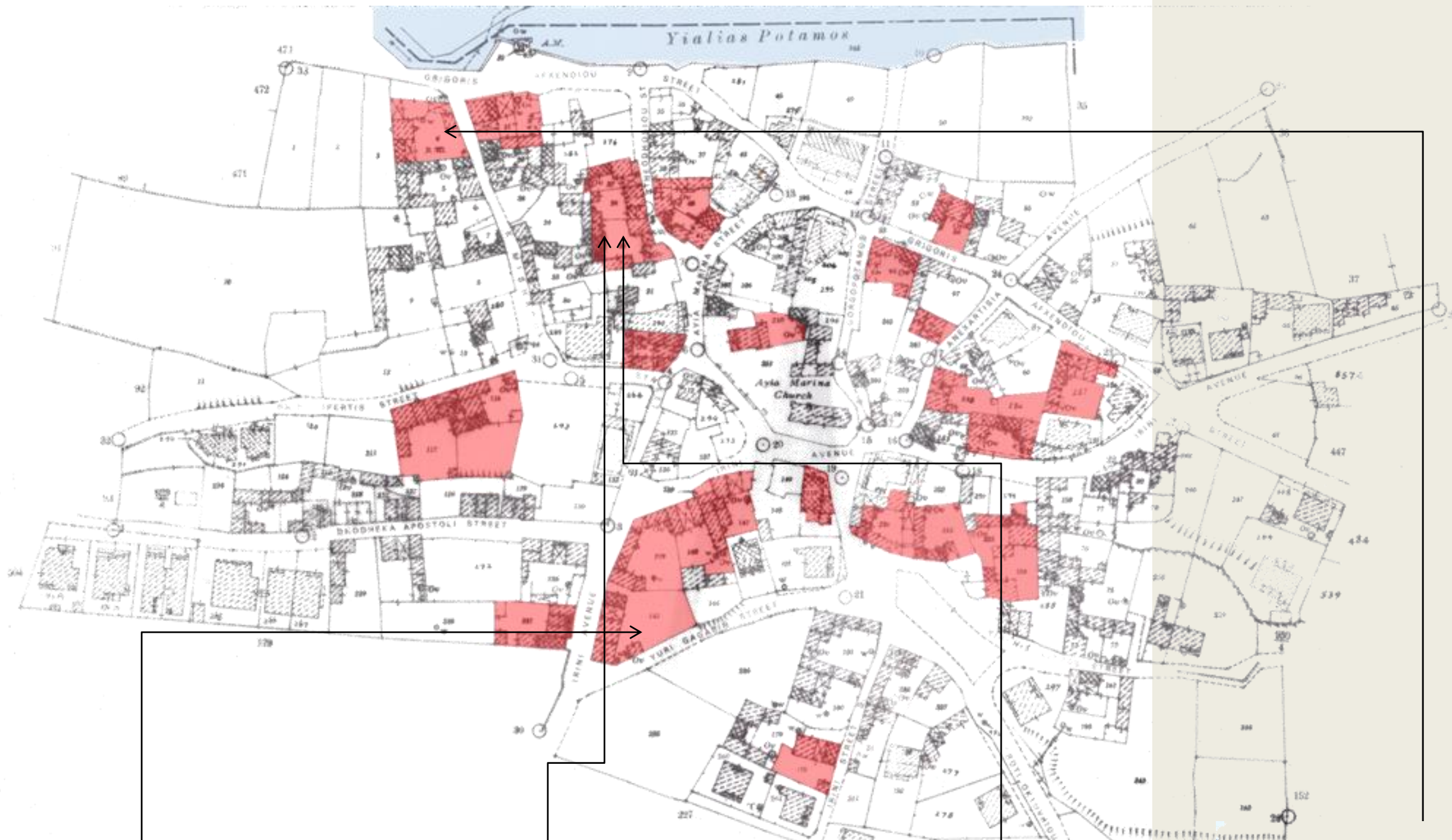

Το εργαστήριο του χωριού είναι το μόνο παραδοσιακό κτίσμα που είναι ανοικτό προς το δρόμο (στεγασμένος χώρος)

Στενά δρομάκια που ορίζονται από το «μέτωπο» που σχηματίζουν μονόροφα και διώροφα κτήρια

Υφιστάμενες παραδοσιακές κατοικίες

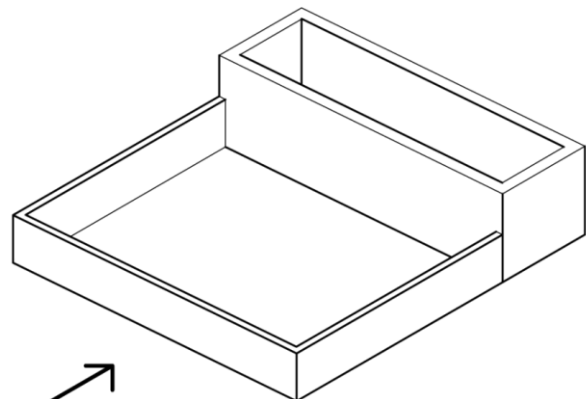
Τυπολογική ανάλυση οικιών

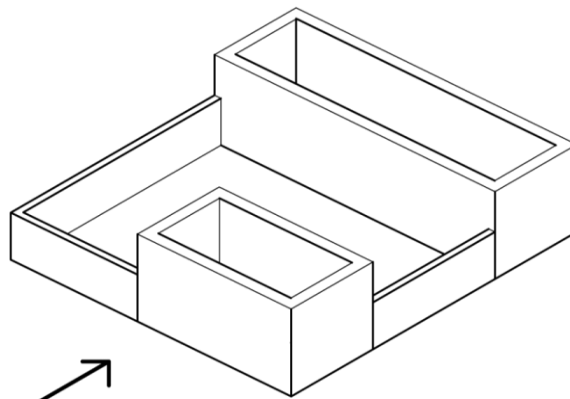
Ανάλογα με τη διάταξη των επιμέρους κτηριακών όγκων σε σχέση με την αυλή, παρατηρούνται τρεις κυρίως τύποι οικιών. Στον πρώτο τύπο οικίας, ο κτηριακός όγκος του σπιτιού τοποθετείται στο πίσω μέρος του οικοπέδου και η αυλή περιβάλλεται από μαντρότοιχο ή γειτονικά κτίσματα. Στον δεύτερο τύπο οικίας, ο κτηριακός όγκος αναπτύσσεται περιμετρικά της αυλής και μεταξύ των κτηριακών όγκων τοποθετείται ψηλός τοίχος. Τέλος στον τρίτο τύπο οικίας, συμβαίνει το αντίθετο από τον πρώτο, όπου δηλαδή ο κτηριακός όγκος βρίσκεται στα όρια του δρόμου και η αυλή στο πίσω μέρος. Συχνότερα όμως εμφανίζεται ο δεύτερος τύπος όπου ο κτηριακός όγκος βρίσκεται περιμετρικά της αυλής.

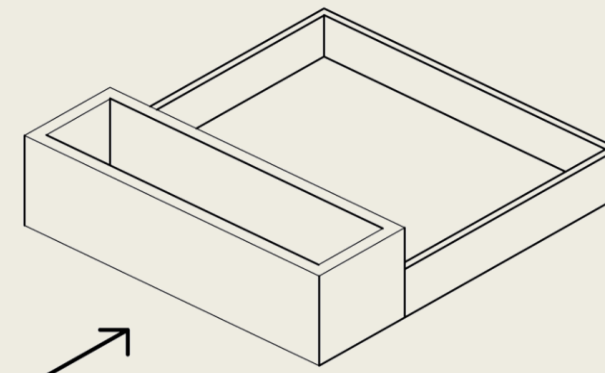
Τρεις επικρατέστεροι τύποι: Ακανόνιστο σχήμα οικισμών λόγω της ανάπτυξης και επέκτασής τους μέσα στα χρόνια

Κτιριακός όγκος στο βάθος του οικοπέδου

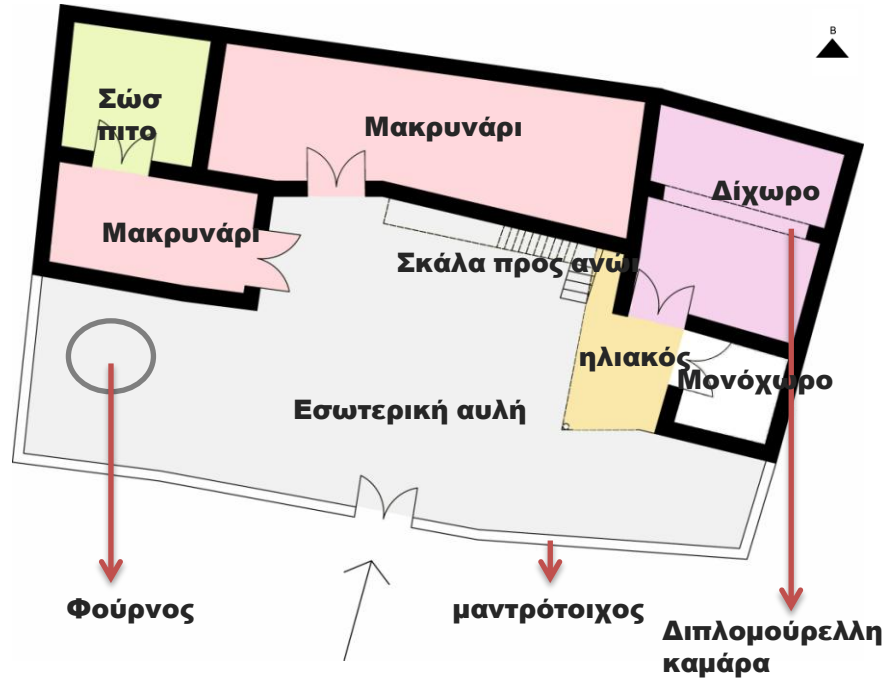

Κτιριακός όγκος περιμετρικά της αυλής

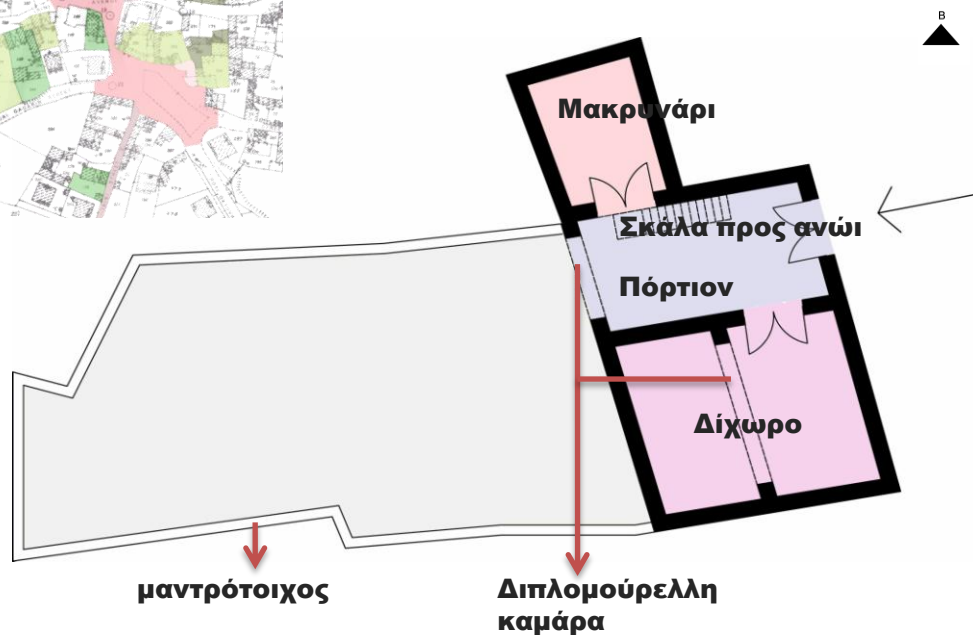
Κτιριακός όγκος στην αρχή του οικοπέδου

Τυπολογική ανάλυση οικιών

Οι διάφοροι τύποι που προαναφέρθηκαν αποτελούνται από μακρυνάρια και δίχωρα που συνδυάζονται μεταξύ τους δημιουργώντας ποικίλες διατάξεις.

Πρώτος τύπος οικίας:
Ένα από τα χαρακτηριστικά παραδείγματα αυτού του τύπου αποτελείται από μακρυνάρια, σώσπιτο, ανώι, δίχωρο και ηλιακό. Η αυλή της οικίας βρίσκεται επί του δρόμου και τη διαχωρίζει από αυτόν ένας μαντρότοιχος.

Τρίτος τύπος οικίας:
Αυτή η οικία είναι πολύ πιο μικρή σε μέγεθος από τις προηγούμενες. Σε ένα από τα παραδείγματα αυτού του τύπου υπάρχει ένα δίχωρο με διπλομούρελλη καμάρα, ένα μακρυνάρι και το ανώι. Στο πόρτιο που οδηγεί απευθείας στην αυλή που βρίσκεται στο πίσω μέρος, βρίσκεται και η σκάλα που οδηγεί στο ανώι.

Τυπολογική ανάλυση οικιών

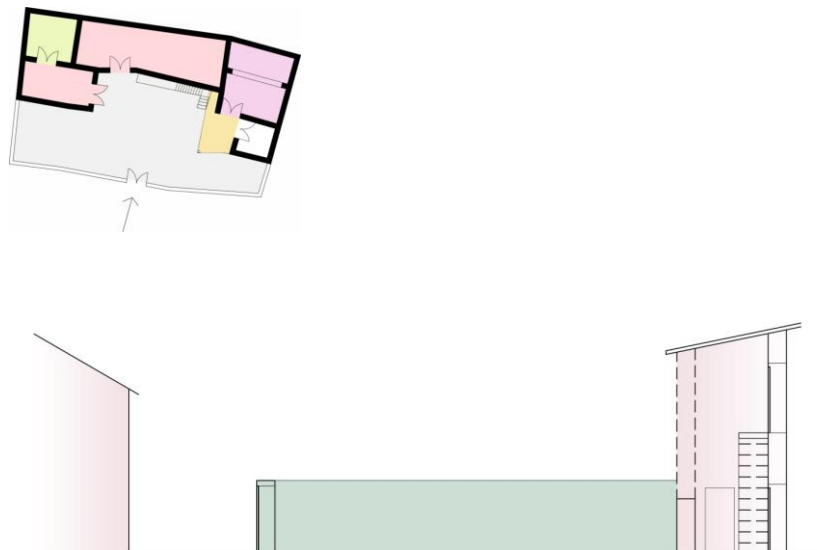
Δεύτερος τύπος οικίας:
A.
 Η αυλή βρίσκεται στο κέντρο της οικίας αλλά έχει άμεση πρόσβαση από το δρόμο διαμέσου του ξωπορτιού που βρίσκεται στο μαντρότοιχο που την περιβάλλει. Δεξιά από το ξωπόρτι βρίσκονται δύο μακρυνάρια που 'συμπληρώνουν' την νότιο-ανατολική γωνιά του οικοπέδου. Στο βάθος της αυλής βρίσκεται ο ηλιακός και κάποια επιπλέον δωμάτια όπως μακρυνάρια, ανώι και δίχωρο.

Δεύτερος τύπος οικίας:
B.
 Η αυλή βρίσκεται στο κέντρο της οικίας. Για να περάσεις στην αυλή περνάς από το πόρτιο, και στο βάθος της αυλής βρίσκονται άλλοι κτιριακοί όγκοι όπως για παράδειγμα μακρυνάρια και ανώια. Σε ένα από τα παραδείγματα του τύπου αυτού εμφανίζεται δίπλα από το πόρτιο ένα δίχωρο με διπλομούρελλη καμάρα.

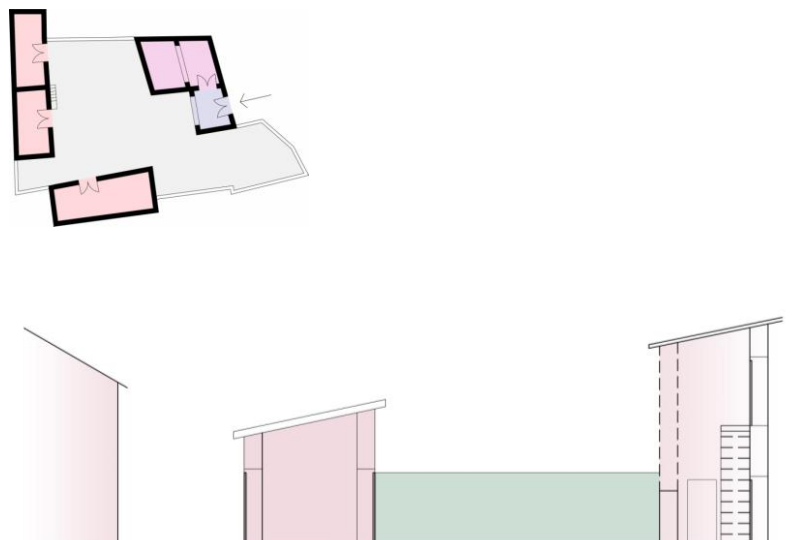

Εσωτερικές αυλές

Εσωτερική αυλή που ορίζεται από κτηριακό όγκο και ψηλό μαντρότοιχο και ζωπόρτι

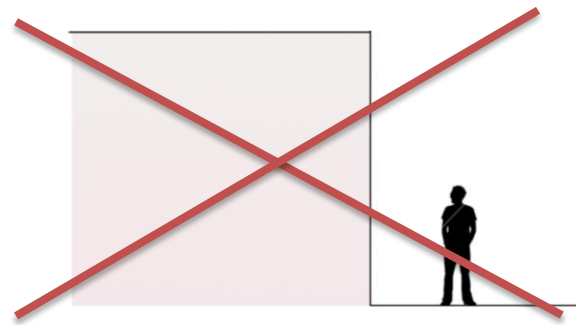
- Οργάνωση δωματίων γύρω από την αυλή
- Προσανατολισμός ανοιγμάτων σύμφωνα με την αυλή για καλό αερισμό της οικίας

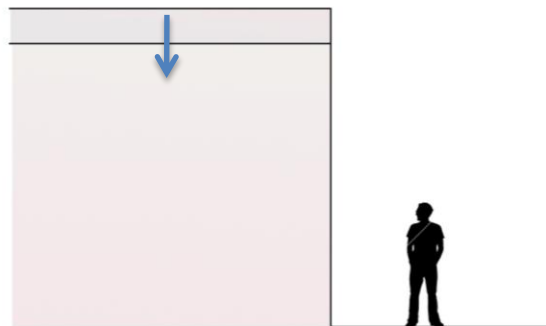
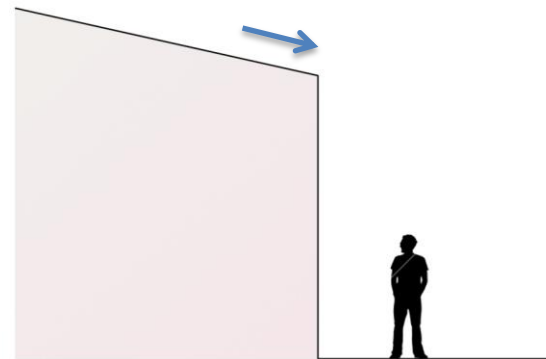
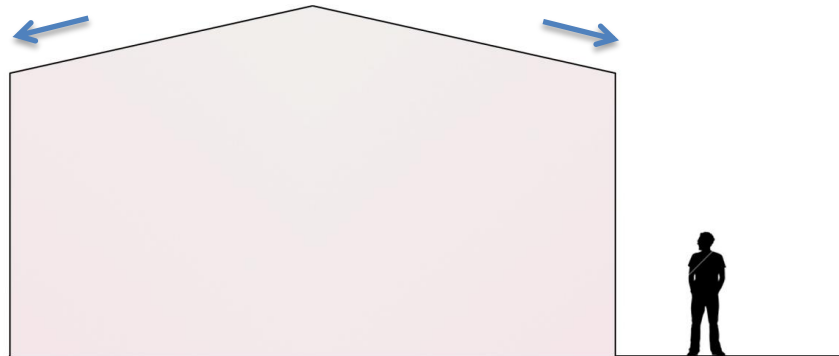
Εσωτερική αυλή που ορίζεται από δύο κτηριακούς όγκους (πόρτιο) και μαντρότοιχο στο πλάι

Παρατηρούνται περικλειστές εσωτερικές αυλές στο χωριό που ορίζονται είτε από μαντρότοιχους είτε από ψηλούς κτηριακούς όγκους.

Στέγες

Απουσία δωμαίων

Υπάρχουν μονοκλινείς και δίκλινείς στέγες. Στις περισσότερες περιπτώσεις των στεγών έχουν κλίση προς τον δρόμο (αν είναι δίκλινης και προς την εσωτερική αυλή).

Στο χωριό δεν εντοπίστηκαν οικίες με δώματα, υπάρχουν όμως μονοκλινείς και δίκλινείς στέγες. Στις περισσότερες περιπτώσεις οι απολήξεις των στεγών έχουν κλίση προς τον δρόμο (αν είναι δίκλινης βλέπει και προς την εσωτερική αυλή). Παρατηρείται επίσης πως σχεδόν κάθε δωμάτιο της οικίας έχει την δική του στέγη με αποτέλεσμα της ύπαρξης μιας πολυμορφίας και πολυπλοκότητας στις όψεις των οικιών. Υπάρχουν περικλειστές εσωτερικές αυλές στο χωριό που ορίζονται είτε από μαντρότοιχους είτε από ψηλούς κτηριακούς όγκους.

Κατασκευαστική λεπτομέρεια στέγης

Κεραμίδια

Απόληξη στέγης
απο γυψομάρμαρα

Βολίτζια ή ακατέργαστοι
κορμοί δέντρων

Στρώση χώματος

Στρωτέρκα (καλάμια)

Στο Πέρα χωριό δεν παρατηρούνται δώματα, παρά μόνο μονοκλινείς και δικλινείς στέγες.

Τα βολίτζια που εδράζονται στους πλίνθινους και πιο σπάνια στους πέτρινους τοίχους, στηρίζουν την στρωτέρκα. Πάνω από την στρωτέρκα απλωνόταν στρώση χώματος που θερομόνωνε και υγραμόνωνε τον εσωτερικό χώρο αλλά ήταν και η βάση για να τοποθετηθούν τα κεραμίδια πάνω. Στην απόληξη της στέγης έμπαιναν γυψομάρμαρα κάτω από τα κεραμίδια για να προστατεύουν την τοιχοποιία από τα νερά της βροχής.

Κατασκευαστικές λεπτομέρειες

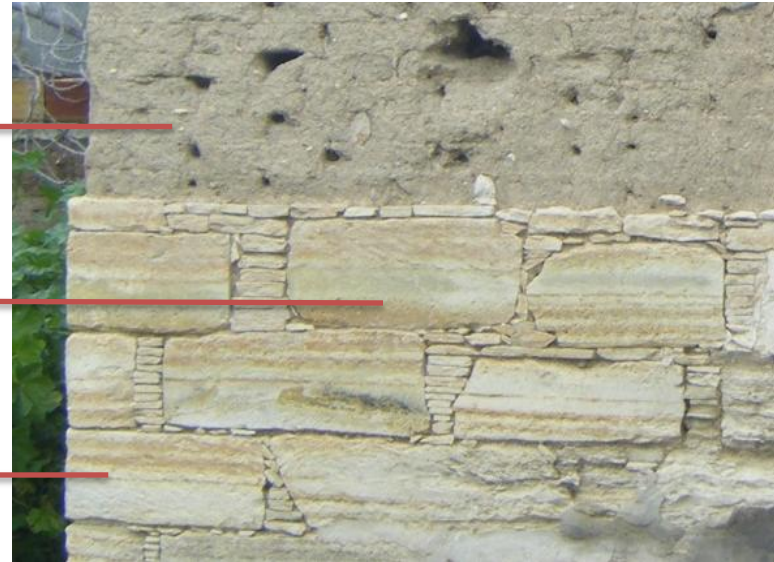
Τοιχοποιία

Πλιθάρια

Λίθοι κανονικού μεγέθους ανάμεικτοι με μικρότερες πέτρες

Γωνιακή πέτρα στα ανοίγματα

Πέτρινη τοιχοποιία σε όλο το ύψος της οικοδομής (τοπικά ιζηματογενή πετρώματα και πέτρες από το γειτονικό ποταμό)

Πέτρινη τοιχοποιία στη βάση της οικοδομής (τοπικά ιζηματογενή πετρώματα) και από πάνω πλιθάρια

Πέτρινη τοιχοποιία στη βάση της οικοδομής (τοπικά ιζηματογενή πετρώματα και πέτρες από το γειτονικό ποταμό) και από πάνω πλιθάρια. Όλη η τοιχοποιία είναι επιχρισμένη με γύψο στο εσωτερικό

Πατώματα

Ξύλινα πατώματα σε σκάλες

Πέτρινα δάπεδα στις αυλές

Γυψομάρμαρα σε δάπεδα του εσωτερικού των οικιών

Η βάση της τοιχοποιίας στις οικίες του χωριού, είναι κατασκευασμένη από το τοπικό ιζηματογενές πέτρωμα και σε κάποιες περιπτώσεις προστίθεται και πέτρα από τον γειτονικό ποταμό. Πάνω από την πέτρινη βάση η τοιχοποιία συνεχίζεται με πλιθάρια.

Στον οικισμό παρατηρούνται διαφορετικά είδη πατώματος, όπως γυψομάρμαρα στους εσωτερικούς χώρους, η πέτρα του ποταμού στην αυλή και ξύλινα πατώματα που εμφανίζονται κυρίως στις σκάλες.

Κατασκευαστικές λεπτομέρειες

Σκάλες

Πέτρινες σκάλες από ογκόλιθους για σχηματισμό των σκαλοπατιών σε ανοιχτούς χώρους. Ξύλινες με πέτρινη βάση σκάλες σε ημιυπαίθριους χώρους

Ανοιγμάτα και κουφώματα

Απλές ορθογώνιες θύρες στα μακρυνάρια και στα ξωπόρτια, σανιδωτά και με κεταπέδες, τοξωτά ξωπόρτια με πέτρα και σιδεριές με την χρονολογία ανέγερσης των οικιών

Παράθυρα σανιδωτά και συχνά με σιδεριές (κυρίως στο επίπεδο του δρόμου)

Οι σκάλες εμφανίζονται σε υπαίθριο ή ημιυπαίθριο χώρο (αυλή, πόρτιο ή ηλιακός). Είναι κατασκευασμένες είτε από πέτρα και ογκόλιθους για τα σκαλοπάτια, είτε με πέτρινη βάση και ξύλινα σκαλοπάτια.

Στα μακρυνάρια παρατηρούνται απλές ορθογώνιες θύρες ενώ στα ξωπόρτια τοξωτές θύρες σανιδωτές ή με κεταπέδες. Στις οικίες που παρατηρούνται αστικές επιδράσεις υπάρχουν φεγγίτες στο πάνω μέρος της πόρτας, με σιδεριές στις οποίες αναγράφεται η χρονολογία ανέγερσής τους. Όσον αφορά τα παράθυρα, στο χωριό εντοπίζονται μόνο σανιδωτά παράθυρα που πολλές φορές στην εξωτερική τους πλευρά έχουν σιδεριές.

Κατασκευαστικές λεπτομέρειες

Καμάρες

Διπλομούρελη καμάρα στο πόρτιον

Οι καμάρες βρίσκονται κυρίως στο εσωτερικό των οικιών για στήριξη της οροφής ενός διχώρου

Διπλομούρελες καμάρες στον ηλιακό

Επικρατέστερη καμάρα στο χώρο είναι η διπλομούρελλη που είτε βρίσκεται στον ηλιακό, είτε στο εσωτερικό του πόρτιου είτε στο διχώρο. Σε μεμονωμένα παραδείγματα παρατηρείται και τοξοστοιχεία από καμάρες στον ηλιακό.

Διακοσμητικά στοιχεία

Σιδεριές με τη χρονολογία ανέγερσης της οικίας

Διακοσμητικά στοιχεία πάνω από τις εξώπορτες

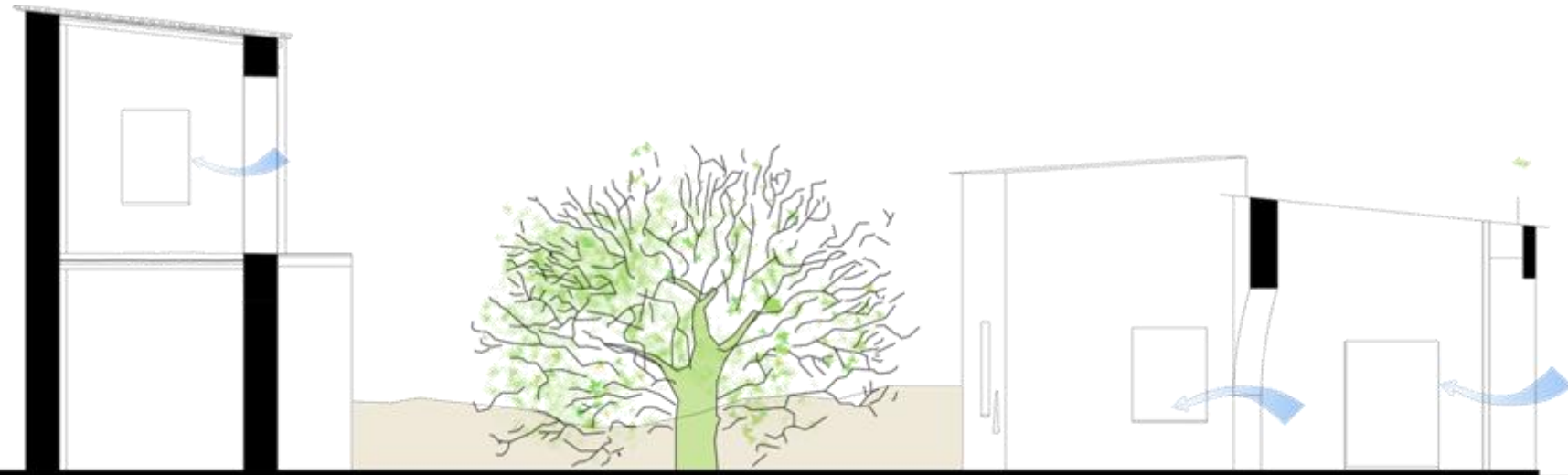
Σουβάντζα για τοποθέτηση πιάτων

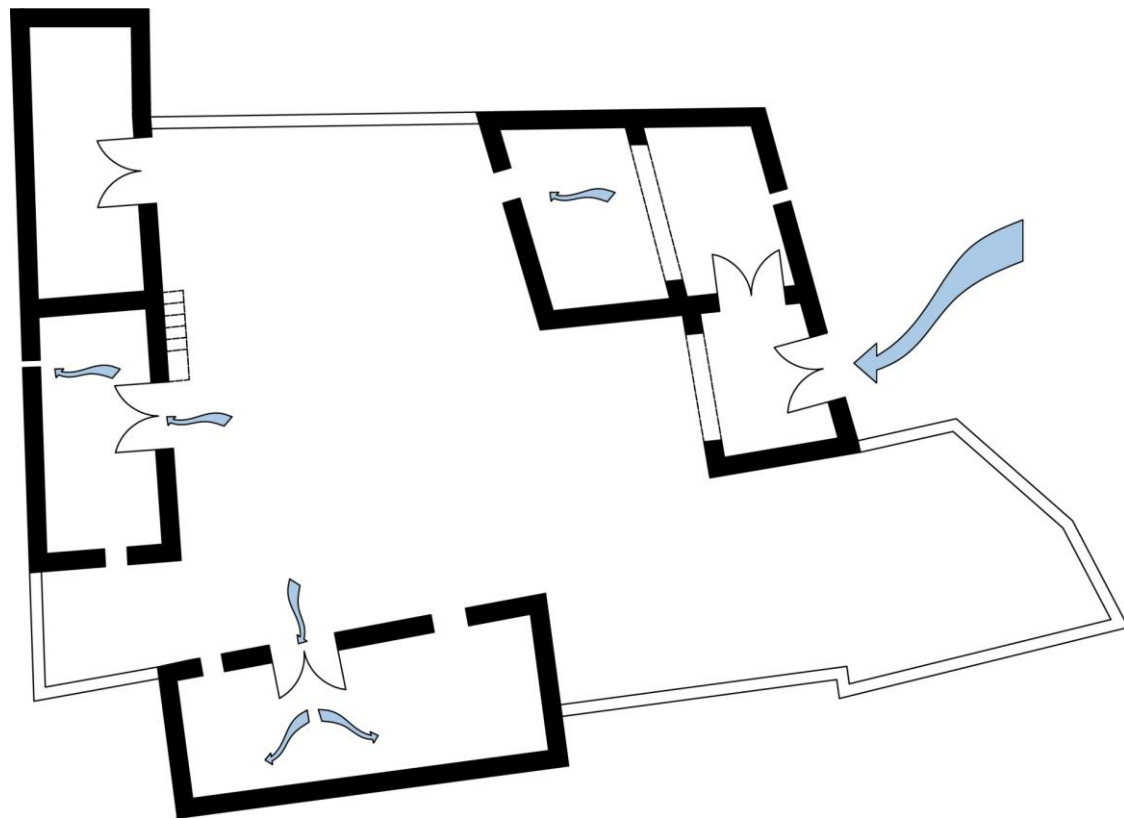
Σκαλίσματα στις καμάρες

Στο πάνω μέρος των ανοιγμάτων, παρατηρούνται α οι σιδεριές με τη χρονολογία ανέγερσης της οικίας ή σε οικίες με αστικές επιδράσεις σκαλισμένοι λίθοι. Επίσης σκαλισμένες ήταν και οι σουβάντζες στο εσωτερικό των δωματίων που είχαν σαν χρήση την τοποθέτηση αντικειμένων. Σκαλιστή διακόσμηση παρατηρούμε και στη βάση των καμάρων.

Βιοκλιματική λειτουργία οικιών

Τομή διακίνησης αέρα για αερισμό του κτηρίου

Κάτοψη οικίας

Στην καλή βιοκλιματική λειτουργία των κτηρίων, τον δροσισμό και τον καλό αερισμό της οικίας συμβάλλει η εσωτερική αυλή, η φύτευση της αυλής, η κατάλληλη χωροθέτηση των ανοιγμάτων και οι ιδιότητες των κατασκευαστικών υλικών.

Πέτρινος τοίχος : σαν διπλή τοιχοποιία καθυστερεί την μεταβολή της θερμοκρασίας

Πλιθάρινος τοίχος: θερμομονωτικό υλικό

Στέγη: χοντρή στρώση από χώμα πάνω από τη στρατέρκα για καλύτερη θερμομόνωση και υγραμόνωση του εσωτερικού αφού καθυστερεί την εξωτερική θερμοκρασία καθώς και υγρασία να διεισδύσει στον εσωτερικό χώρο

Όψεις οικιών

Όψη μαντρότοιχου- είσοδος οικίας

Όψη οικίας με μαντρότοιχο

Όψη οικίας με αυλή στο πίσω μέρος

**Στροφή προς το εσωτερικό με λίγα και μικρού μεγέθους παράθυρα
Δεν παρατηρούνται προεξοχές κατά μήκος των όψεων**

Αστικές επιδράσεις

Όψη οικίας με αστικές επιδράσεις

Το εργαστήριο του χωριού - 1900

Στις παραδοσιακές όψεις των οικιών του χωριού παρατηρούνται μικρά ανοίγματα, σε αντίθεση με τις οικίες που είχαν αστικές επιδράσεις, οι οποίες έχουν πολύ μεγαλύτερα ανοίγματα. Γενικά στις όψεις παρατηρείται συμμετρία επειδή οι αποστάσεις μεταξύ των ανοιγμάτων συχνά είναι ίσες.

**Οι οικίες με αστικές επιδράσεις διακρίνονται από τις υπόλοιπες παραδοσιακές οικίες του οικισμού, από τα ακόλουθα χαρακτηριστικά:
Επίχρισμα προσόψεων
Μεγάλα παράθυρα
Πόρτες με κεταπέδες
Ξύλινα εξώφυλλα παραθύρων με φυλλαράκια**

**Το Πέρα χωριό φαίνεται να αναπτύσσει μια έντονη αρχιτεκτονική κατά τον 19^ο αιώνα που σήμερα αποτελεί κομμάτι της παραδοσιακής κληρονομιάς μας.
Από πλευράς τυπολογίας οικιών, επιλογής υλικών, κατασκευαστικής τεχνικής, βιοκλιματικής λειτουργίας των οικιών, παρουσιάζει πολλά κοινά στοιχεία με γειτονικά χωριά που αναπτύχθηκαν την ίδια περίοδο.
Πολλές από τις παραδοσιακές οικίες του χωριού αποκαταστάθηκαν με επιτυχία ενώ άλλες παρά τη μεγάλη αρχιτεκτονική αξία τους παραμένουν ασυντήρητες. Για να διατηρήσει την αξία του ο παραδοσιακός πυρήνας του οικισμού είναι απαραίτητη η συνολική αποκατάσταση και επανακατοίκηση του.**

Εσωτερικές αυλές

Εσωτερικές αυλές

Το Πέρα Χωριό ως πεδινή περιοχή διαθέτει μία ομαλή γεωμορφολογία εδάφους η οποία ευνοεί την ανάπτυξη των ελεύθερων χώρων, σε σύγκριση με τα ορεινά χωριά της Κύπρου. Η εσωτερική αυλή είχε έναν ουσιαστικό ρόλο σαν χώρος στην οικία και δεν προέκυπτε απλά από την οικοδόμηση των άλλων χώρων του σπιτιού. Επίσης οι εσωτερικές αυλές στις οικίες ήταν αναγκαίες, αφού λόγω των κτηνοτροφικών ενασχολήσεων των κατοίκων, τις περισσότερες φορές λειτουργούσαν και ως μάντρες. Η αυλή του σπιτιού ήταν το κέντρο δραστηριοτήτων του σπιτιού, ήταν ο πυρήνας του.

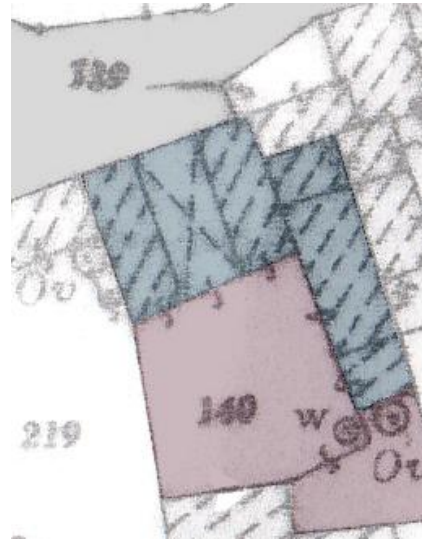
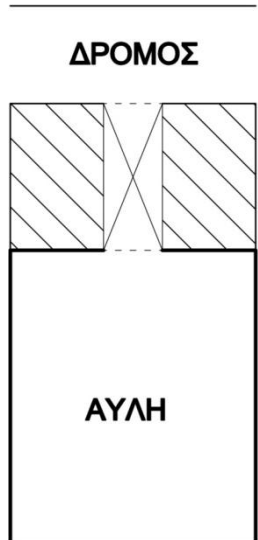

Παραδείγματα παραδοσιακών αυλών

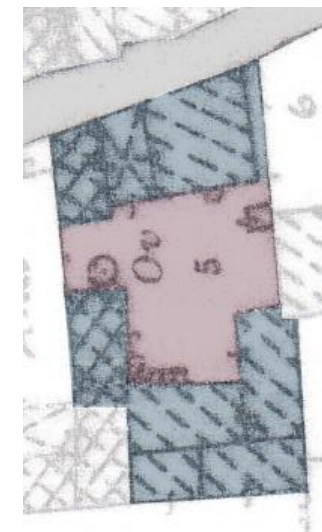
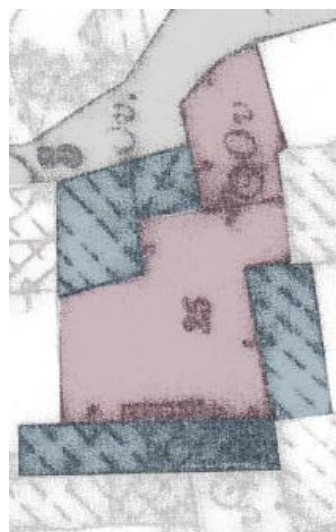
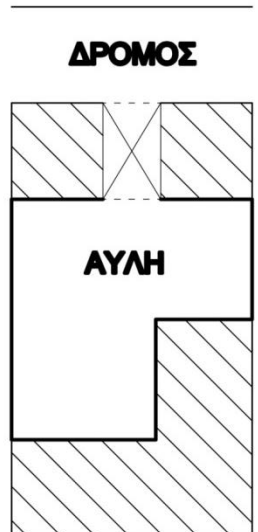
Τύποι περικλειστων αυλών

Πρώτος τύπος αυλής – Αυλή στο μπροστινό μέρος της οικίας – Είσοδος από το ξωπόρτι

Δεύτερος τύπος αυλής – Αυλή στο πίσω μέρος της οικίας – Είσοδος από το πόρτιο

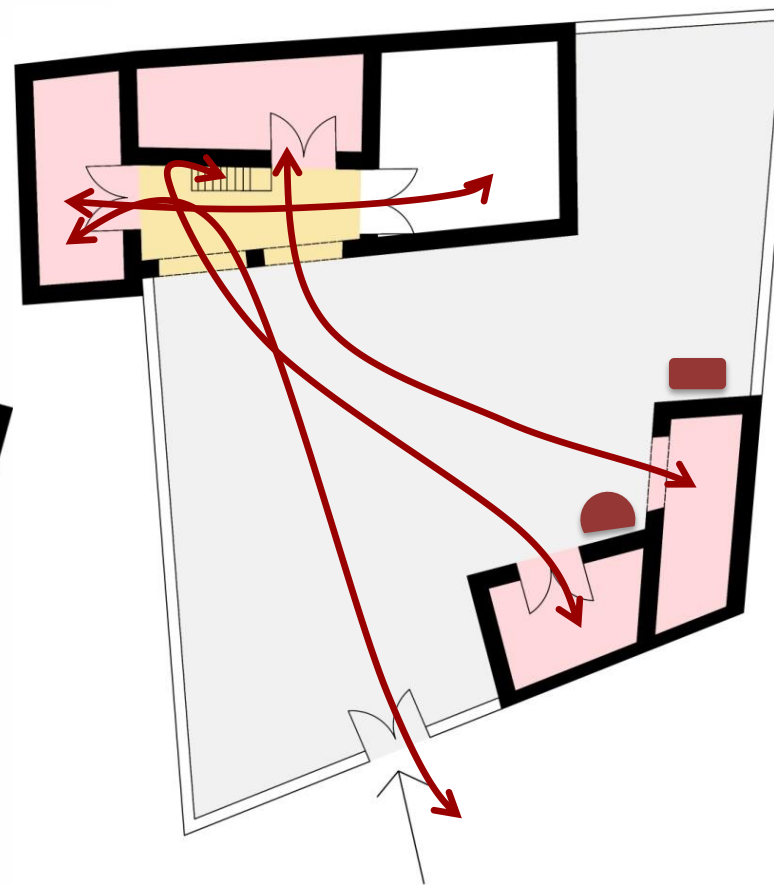
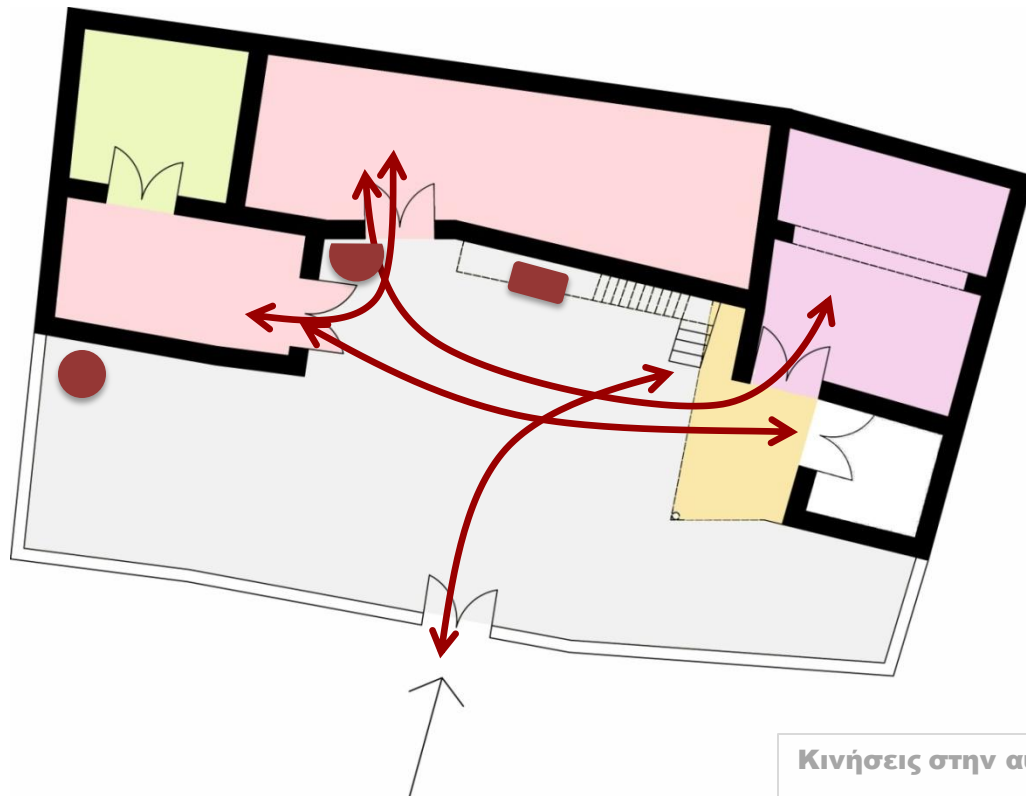
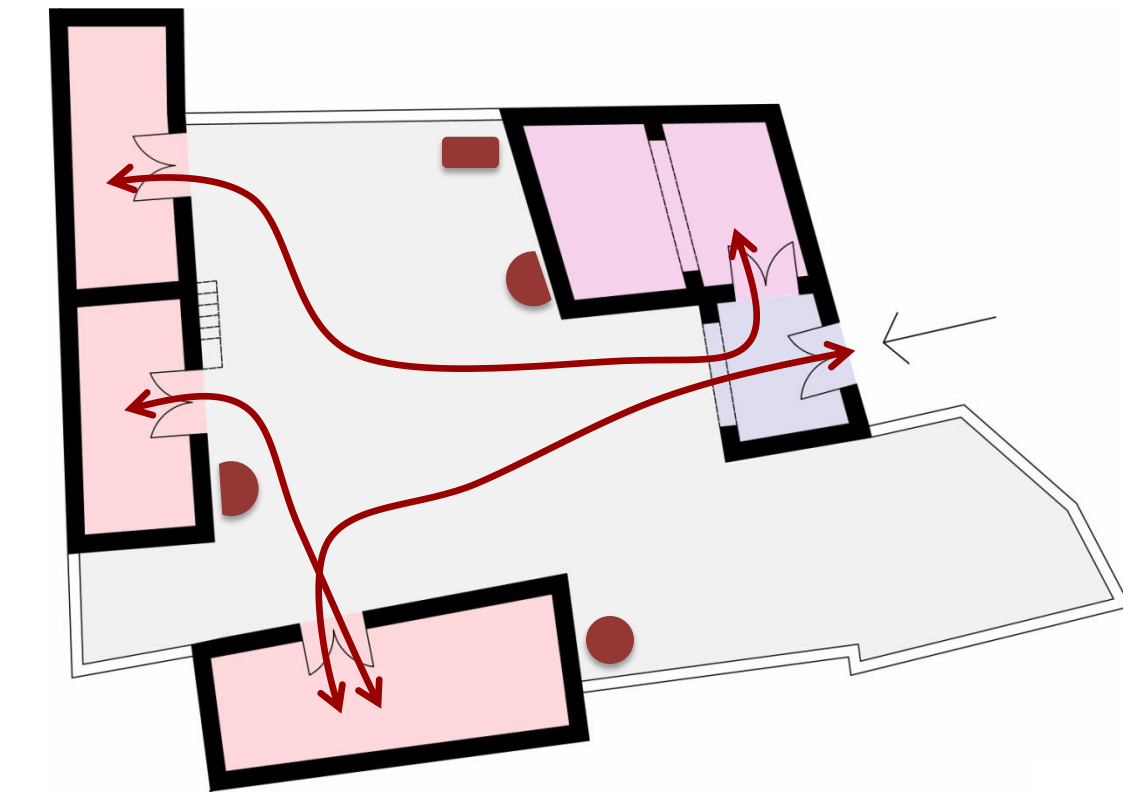

Τρίτος τύπος αυλής – Αυλή στο μέσω της οικίας – Είσοδος από το πόρτιο

Οι εσωτερικές αυλές των σπιτιών στο Πέρα Χωριό είναι αρκετά εσωστρεφείς, περικλειστές και αποκομμένες από το δρόμο. Αυτό δείχνει μία έντονη προσπάθεια από την κάθε οικογένεια του χωριού για να εξασφαλίσει την ιδιωτικότητα της και παράλληλα την ασφαλεία της. Επίσης δεν παρατηρείτε ένα συγκεκριμένο σχήμα ή μέγεθος αυλής, ούτε και κάποιος συγκεκριμένος προσανατολισμός, αφού η κάθε αυλή αναπτυσσόταν ανάλογα με τις ανάγκες της κάθε οικογένειας. Στο χωριό παρατηρούνται τρεις κύριοι τύποι περικλειστής αυλής, ανάλογα με τη χωροθέτηση των κλειστών και ημιυπαίθριων χώρων καθώς και με τη σχέση τους με το δρόμο.

Ο πρώτος τύπος αυλής διαχωρίζεται από το δρόμο με ένα ψηλό τοίχο, το λεγόμενο μαντρότοιχο. Ο μαντρότοιχος συνήθως έχει μόνο ένα κύριο άνοιγμα προς το δρόμο, το ξωπόρτι, που είναι η κύρια είσοδος του σπιτιού και τα δωμάτια της οικίας βρίσκονται στο βάθος του τεμαχίου. Στο δεύτερο τύπο η αυλή τοποθετείται στο πίσω μέρος της οικίας και η είσοδος σε αυτήν από τον δρόμο γίνεται μέσω ενός ημιυπαίθριου χώρου, του πόρτιου. Οι κλειστοί χώροι σε αυτή την περίπτωση χωροθετούνται προς το δρόμο ή και στο πλάι του τεμαχίου. Στον τρίτο τύπο αυλής, η αυλή περικλείεται από τα επιμέρους δωμάτια του σπιτιού με αποτέλεσμα να χωροθετείται στο κέντρο. Η είσοδος στην αυλή γίνεται και σε αυτόν τον τύπο από το πόρτιο. Αξιοσημείωτο είναι πως από τις αυλές δεν υπάρχει άμεση οπτική επαφή με το δρόμο, αφού περιορίζεται μέσα από το άνοιγμα της πόρτας του μαντρότοιχου ή του πορτίου.

Κατόψεις οικιών με κινήσεις από τον ένα χώρο στον άλλο - Όλες οι κινήσεις περνούν μέσα από την εσωτερική αυλή

Κινήσεις στην αυλή

Στάσεις στην αυλή

Φούρνος

Κουζοστάτης

Πέτρινη βούρνα

Η είσοδος της οικία έχει άμεση σχέση με την αυλή. Όταν εισέρχεσαι στην οικία είτε βρίσκεσαι μέσα στην αυλή είτε οδηγείσαι απευθείας σε αυτήν μέσω του πόρτιου.

Η αυλή στην παραδοσιακή οικία γίνεται ο συνδετικός κρίκος όλων των επιμέρους χώρων του σπιτιού, αφού από την αυλή έχεις πρόσβαση σε όλα σχεδόν τα δωμάτια του σπιτιού. Η αυλή εκτός από ανοικτός χώρος λειτουργούσε ως μάντρα για τα ζώα, ως μαγειρείο, ως καθιστικό μέσω του ηλιακού ακόμα και ως χώρος υγιεινής αφού εκεί χωροθετούνταν το αποχωρητήριο και το μπάνιο. Επίσης στην αυλή διαδραματιζόνταν πολλές από τις δραστηριότητες του σπιτιού όπως το ζύμωμα του ψωμιού, το σφάξιμο των ζώων, το άπλωμα του τραχανά κ.α. Σημεία στάσης στην εσωτερική αυλή ήταν συγκεκριμένες γωνιές στις οποίες συνέβαιναν συγκεκριμένες χρήσεις, όπως είναι ο φούρνος, ο κουζοστάτης και η βούρνα.

Σήμερα στα παραδοσιακά σπίτια που κατοικούνται, οι λειτουργίες της εσωτερικής αυλής έχουν αλλάξει. Οι πλείστες της χρήσεις όπως το μαγείρεμα και οι χώροι υγιεινής έχουν μεταφερθεί στους εσωτερικούς χώρους του σπιτιού και δύσκολα βλέπει κανείς την ύπαρξη ζώων στην αυλή. Πλέον χρησιμοποιείται ως δευτερεύων χώρος και έχει χάσει την ζωντάνια που είχε κάποτε για τον λόγο ότι οι ανάγκες και οι συνήθειες της κοινωνίας έχουν αλλάξει κατά πολύ.

Περιεχόμενο αυλής

Φύτευση στην αυλή- Συκιά και κληματαριά

Ο φούρνος του σπιτιού

Η πέτρινη βούρνα

Στάμνα για μάζεμα νερού

Οι αυλές των σπιτιών περιείχαν οτιδήποτε ήταν απαραίτητο για τις καθημερινές ανάγκες των χρηστών. Εκτός από τα ζώα (κότες, γάιδарοι κ.α.) στην αυλή υπήρχαν και φυτά. Τα συνηθέστερα φυτά ήταν η κληματαριά που εξυπηρετούσε το μικροκλίμα της αυλής, η συκιά, η συκαμινιά ή αλλιώς βαβατσιλιά, η ροδιά και από τα λίγα λουλούδια της αυλής ήταν η βασιλιτζιά που με την ευωδία της έδιωχνε τα έντομα.

Απαραίτητα στοιχεία κάθε αυλής ήταν ο φούρνος που έψηνε καθημερινά το ψωμί της οικογένειας, τα διάφορα πιθάρκα που ήταν γεμάτα με κρασί ή κάποιο άλλο προϊόν, η πέτρινη βούρνα καθώς και μία μεγάλη κούζα που μάζευε το νερό της βροχής για να ποτιστούν τα ζώα. Στους τοίχους της αυλής συχνά συναντούμε ανοίγματα στους τοίχους που χρησιμοποιούνταν σαν σταμνοστάτες.

Ανοιγματα στους τοίχους της αυλής- Σταμνοστάτες

Η σκάλα για να ανεβείς στο ανώι ήταν επίσης μέρος της αυλής και συνήθως ο χώρος κάτω από την σκάλα έπαιρνε την χρήση αποθηκευτικού χώρου. Η σκάλα αυτή αφού ήταν εξωτερική πολλές φορές στεγαζόταν με ένα ξύλινο στέγαστρο και άλλες φορές έμενε αστέγαστη. Σε μία γωνιά της αυλής υπήρχε το αποχωρητήριο και σε μία άλλη υπήρχαν στοιβαγμένα ξύλα για το τζάκι ή για το μαγείρεμα.

Σκάλες που οδηγούν στο ανώι

Φούρνος

Σταμνοστάτης

Βούρνα

Κληματαριά

Όψεις αυλής

Όψη εσωτερικής αυλής από την οποία φαίνεται το πόρτιο και ο δρόμος

Οι πέτρες του ποταμού ως δάπεδο στην αυλή

Εξωτερική όψη μαντρότοιχου – Κούφωμα πόρτας κατασκευασμένο από πουρόπετρα

Όψη μακριναριού με ανώι – Τα μόνα ανοίγματα της όψης είναι οι πόρτες

Η απλότητα των εσωτερικών όψεων - Τα μικρά ανοίγματα

Οι εσωτερικές όψεις στις οικίες του Πέρα Χωριού, όπως και οι εξωτερικές, είναι απλές και λιτές. Τα ανοίγματα στους τοίχους είναι περιορισμένα και πολύ μικρά. Πολλές φορές το μόνο άνοιγμα στην εσωτερική όψη είναι η είσοδος στον κτηριακό όγκο. Ωστόσο παρατηρείται πώς τα ξωπόρτια είναι κατά πολύ μεγαλύτερα σε μέγεθος από τις θύρες της εσωτερικής αυλής και είναι περισσότερο προσεγμένα, ενώ στα παράθυρα και των δύο όψεων είναι έντονη και συχνή η χρήση σιδεριάς. Οι εσωτερικές θύρες όπως και τα παράθυρα έχουν ξύλινη κάσια σε αντίθεση με τα εξωτερικά που έχουν συνήθως πλαίσιο κατασκευασμένο με σκαλιστή πουρόπετρα. Επίσης σε καμία περίπτωση δεν παρατηρείται καμάρα στην εξωτερική όψη των οικιών ούτε και ηλιακός.

Οι στέγες εάν είναι μονοκλινείς έχουν συνήθως κλίση προς τον δρόμο ενώ εάν είναι δίκλινης μπορεί να έχουν κλίση και προς την αυλή. Στην πέμπτη όψη της αυλής, στην κάτοψη της παρατηρείται πώς το δάπεδο είναι άλλοτε λιθοστρωμένο με πέτρες του ποταμού, άλλοτε πλακοστρωμένο ή απλά παραμένει χώμα.

Γειτνίαση με άλλες αυλές

Δεύτερος τρόπος γειτνίασης - η οικία έχει στραμμένη την όψη της στην αυλή της άλλης οικίας

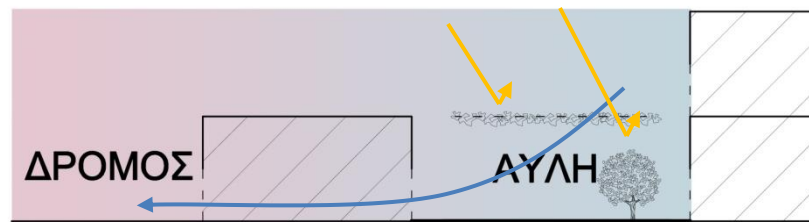
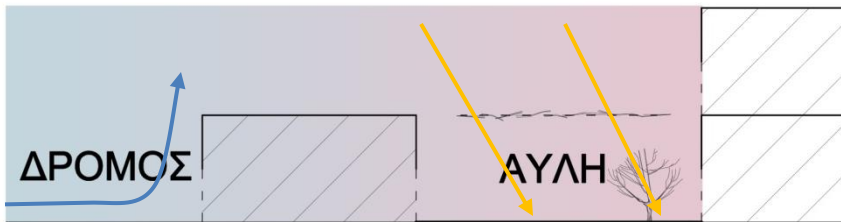
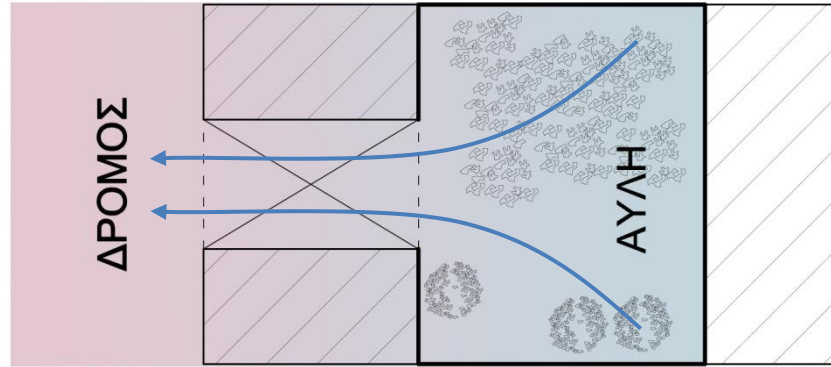
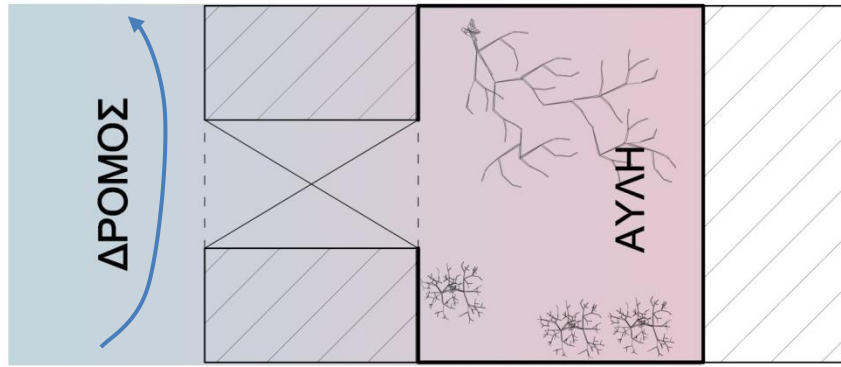
Στο χωριό παρατηρούνται δύο κύριοι τρόποι γειτνίασης δύο αυλών. Με τον πρώτο τρόπο οι αυλές μοιράζονται ένα κοινό μαντρότοιχο ενώ με τον δεύτερο η μία οικία έχει στραμμένη τη μία όψη της προς την αυλή της άλλης. Ο δεύτερος τρόπος γειτνίασης δικαιολογεί εν μέρει την απουσία πολλών ανοιγμάτων στα ισόγεια μακρινάρια των οικιών. Αυτό οφείλεται επίσης στο ότι στην κλειστή κοινωνία του χωριού η οικία έπρεπε να είναι όσο το δυνατόν πιο εσωστρεφής και να έχει πλήρη ιδιωτικότητα. Η δημιουργία μόνο των απαραίτητων ανοιγμάτων εξυπηρετούσε ακριβώς αυτόν τον σκοπό.

Πρώτος τόπος γειτνίασης - μοίρασμα κοινού μαντρότοιχου

Βιοκλιματική λειτουργία αυλής

Καλοκαιρινή περίοδος

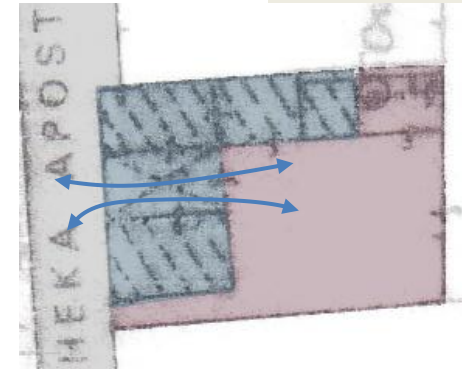
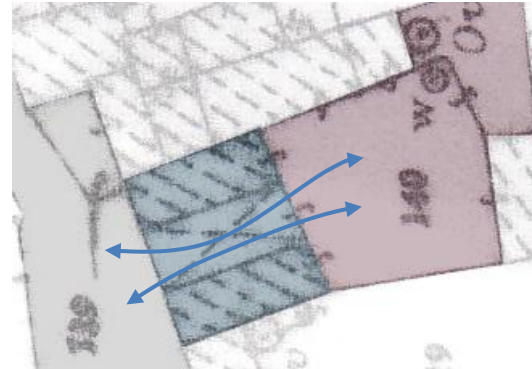
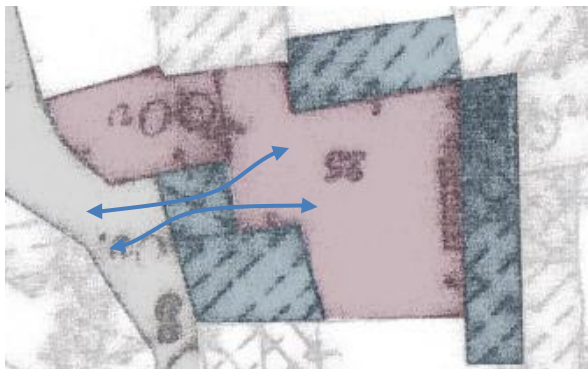
Εναλλαγή φυσικού αέρα μέσω του πόρτιου

Χειμερινή περίοδος

Κληματαριά στην αυλή για θερμική άνεση όλο τον χρόνο

Ο ρόλος της αυλής για την βιοκλιματική λειτουργία της οικίας είναι καθοριστικός. Συμβάλει κυρίως με δύο τρόπους. Αρχικά βοηθά στην εναλλαγή του εσωτερικού αέρα μέσω της δημιουργίας ρεύματος αέρα. Όταν το ξωπόρτι είναι ανοικτό, ο ζεστός αέρας του δρόμου παρασύρει τον δροσερό αέρα της αυλής δημιουργώντας με αυτό τον τρόπο ένα ρεύμα αέρα. Επίσης στην παραδοσιακή αυλή υπάρχει μία θερμική άνεση όλους τους μήνες του χρόνου, λόγω των συγκριμένων φυτών που περιέχει. Όλα τα φυτά που εντοπίστηκαν στις αυλές των σπιτιών είναι φυλλοβόλα (συκιά, συκαμιά, κληματαριά). Αυτό βοηθά στο να εμποδίζονται οι ακτίνες του ήλιου το καλοκαίρι και στο να συμβαίνει το αντίθετο τον χειμώνα. Επίσης το καλοκαίρι η φύτευση δημιουργεί ένα ευχάριστο κλίμα στην αυλή αφού λόγω της διαπνοής των φυτών η υγρασία που παράγεται δροσίζει τον χώρο.

Παραδείγματα κατοίσεων που λειτουργούν βιοκλιματικά από τον τοπογραφικό χάρτη

Χρήση Υλικών

Αλεξάνδρα Χαραλαμπίδου

Χρήση Υλικών

Εφαρμογή υλικών

Καφενείο

Φούρνος του χωριού (ψηφιστή τρύβλα)

Εκκλησίες (τοπική πέτρα)

Ανεμόμυλος (μεταλλική κατασκευή)

Βρύσες (φτιαγμένες από αμμοβολικά και ταμμένο)

Σκαλιές (τοπική πέτρα)

Καμάρες (τοπική πέτρα)

Ανοίγματα (Ξύλο)

Κουφώματα

Χρηστικά αντικείμενα και κατασκευές

Χρηστικά αντικείμενα και κατασκευές

Τοίχοι και μαντρότοιχοι

Οροφές και στέγες

Πατώματα (Πέτρα ποταμού ή γυψομάρμαρο)

Πατώματα (Πέτρα ποταμού ή γυψομάρμαρο)

Η επιλογή του καταλληλότερου υλικού για την κάθε κατασκευή και τις ανάγκες της λειτουργίας που θα φιλοξενούσε, γινόταν από τα υλικά που ήταν διαθέσιμα στην γύρω περιοχή, οι ιδιότητες των οποίων, εξυπηρετούσαν καλύτερα τις ανάγκες αυτές και διατηρούσαν την ομοιογένεια των κτισμάτων της περιοχής.

Τα κυριότερα υλικά που χρησιμοποιούνταν στο Πέρα Χωριό και οι ιδιότητές τους ήταν :

Ξύλο : χαμηλό ιδιοβάρος, στερεό, ανθεκτικό, εύκολο στην επεξεργασία, με περιορισμένο μήκος (ανάλογα με τους κορμούς δέντρων που έβρισκαν).

Πηλός : βασικό συστατικό για τους ωμόπλινθους, το πιο φτηνό και διαθέσιμο σε αφθονία δομικό υλικό στην περιοχή. Το υλικό αυτό έχει πολύ καλές θερμομονωτικές ιδιότητες που βελτιώνονται όσο αυξάνεται το πάχος του και δεν απαιτεί πολλή επεξεργασία.

Ψημένο τούβλο : γνωστό για τις πυρίμαχες ιδιότητες του. Χρησιμοποιούνταν κυρίως για την κατασκευή φούρνων.

Τοπικό ιζηματογενές πέτρωμα : διαθέσιμο σε αφθονία στην περιοχή υλικό που κάνει την κατασκευή στερεή και μόνιμη.

Πετρώματα από την κοίτη του γειτονικού ποταμού: εφαρμόζονται στην επιφάνεια των δαπέδων αλλά και σαν υλικό σε φέροντες τοιχοποιίες.

Πουρόπετρα : το πιο ακριβό υλικό, που δίνει ωστόσο τη δυνατότητα δημιουργίας μεγάλων καμάρων, άρα και μεγάλων στεγασμένων χώρων. Οι μάστοροι που κατασκεύαζαν τις καμάρες δούλευαν συνήθως την πέτρα που βρισκόταν στη βάση των καμάρων με σκαλιστά μοτίβα.

Γυψομάρμαρο : για εσωτερική κυρίως χρήση σαν πάτωμα αλλά και για εξωτερική χρήση σαν απόληξη της στέγης.

Γύψος : χρησιμοποιείται σαν υλικό επίχρσης των εσωτερικών χώρων αλλά και για να κάνει πιο ευχάριστο το εσωτερικό περιβάλλον για τον χρήστη του χώρου.

Χρήση Υλικών

Καλάμια

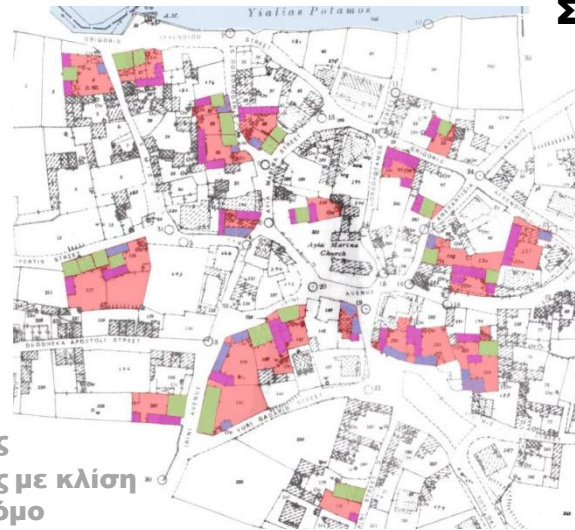
Βολίτζια

Κεραμίδια

Γυψομάρμαρο

Στέγη

Για τη στέγη επιλέγονταν τα καταλληλότερα υλικά, τα οποία σύμφωνα με τις ιδιότητές τους εξυπηρετούσαν καλύτερα την κάθε κατασκευή και τις ανάγκες της λειτουργίας που θα φιλοξενούσε.

Τα δομικά υλικά που χρησιμοποιούνταν για την κατασκευή των στεγών προσέφεραν στην βιοκλιματική λειτουργία των κτηρίων. Κάτω από τα κεραμίδια έμπαινε μια στρώση από άργιλο, έτσι ώστε να σφραγίζεται η υγραμμώνωση του εσωτερικού. Πάνω από τον άργιλο έμπαιναν αρκετά στρώματα χώματος που στο σύνολο τους θερμομονώνουν το εσωτερικό της κατασκευής.

Στο κάτω μέρος της στέγης τοποθετούνταν καλάμια που στερεώνονταν, το ένα δίπλα από το άλλο με τη βοήθεια των οδηγών (καλάμια εγκάρσια τοποθετημένα). Ωστόσο κυρίως στα δίχωρα παρατηρείται και η ύπαρξη κάποιων καλαμιών που σχηματίζουν «χ», το οποίο τοποθετείται είτε για περεταίρω στήριξη είτε σαν διακοσμητικό στοιχείο.

Στη περίμετρο της στέγης τοποθετούνταν κροδώματα από γυψομάρμαρο για προστασία του κτηρίου από τις βροχές.

Στο χωριό παρατηρούνται «δοκάρια» διαφόρων τύπων και διατομών, ακατέργαστοι κορμοί δέντρων, στρογγυλεμένα βολίτζια, οκταγωνικά βολίτζια, ορθογωνικές μορίνες και μεταλλικές νευκές.

Σε χώρους δευτερεύουσας σημασίας χρησιμοποιούνταν πιο ακατέργαστα υλικά. Για παράδειγμα σε χώρους που έβαζαν τα ζώα τους, δεν δινόταν ιδιαίτερη σημασία στην επιλογή των βολιτζιών καθώς επέλεγαν κυρίως ακατέργαστα βολίτζια (κορμούς δέντρων).

Η όψη των κτηρίων που βλέπουν προς την εσωτερική αυλή διαφέρει σε κάποια επιμέρους στοιχεία από αυτήν που βλέπει προς το δρόμο. Τα βολίτζια που στηρίζουν τη στέγη δεν προεξέχουν προς τον δρόμο, σε αντίθεση με τα βολίτζια που εξέχουν προς την εσωτερική αυλή.

Η εσωτερική (προς την εσωτερική αυλή) και εξωτερική (προς τον δρόμο) όψη διαφέρουν

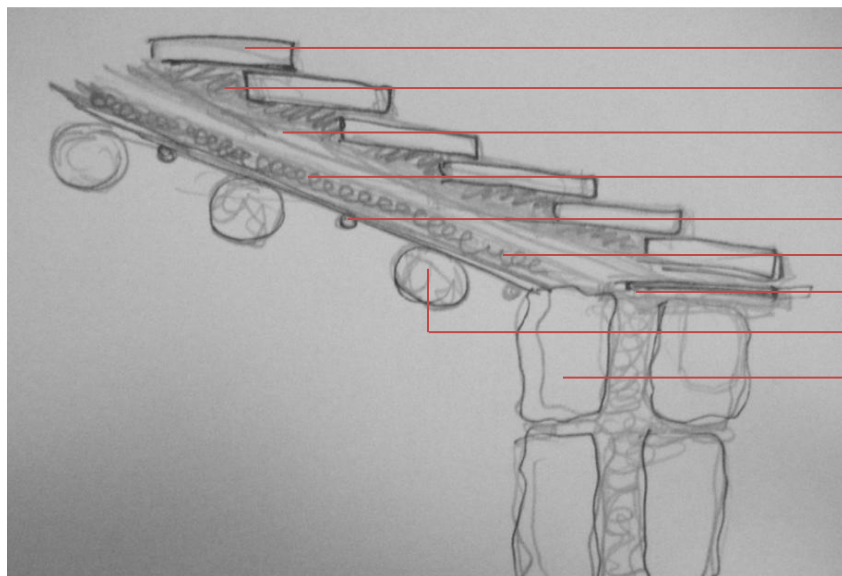
Εσωτερική όψη σπιτιού

Εξωτερική όψη σπιτιού

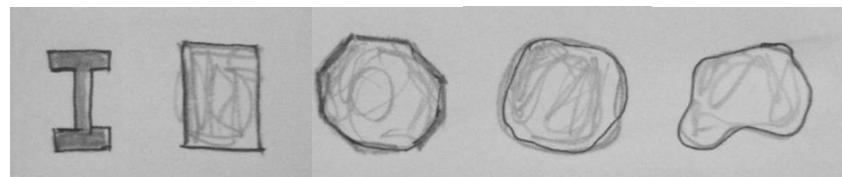
- Δικλινής
- Μονοκλινής
- Μονοκλινής με κλίση προς το δρόμο

Χάρτης σπιτιών με στέγες τους

- Κεραμίδια
- Πηλός
- Στρώσεις χώματος, στο πάνω μέρος άργιλος
- Χόρτα και κλαδιά
- Οδηγό για τα καλάμια
- Καλάμια
- Γυψομάρμαρο
- Ξύλινα βολίτζια ή και μεταλλική νευκά
- Τοπική ιζηματογενής πέτρα

Κατασκευαστική λεπτομέρεια στέγης

- Μεταλλική νευκά
- Μορίνα
- Οκταγωνικό βολίτζι
- Στρογγυλεμένο βολίτζι
- Κορμός δέντρου

Διατομές βολιτζιών και νευκάς

Καλάμια σε σχηματισμό Χ

Προέκταση βολιτζιών σκάλας στο εσωτερικό του κτίσματος

Χρήση Υλικών

Τοίχος

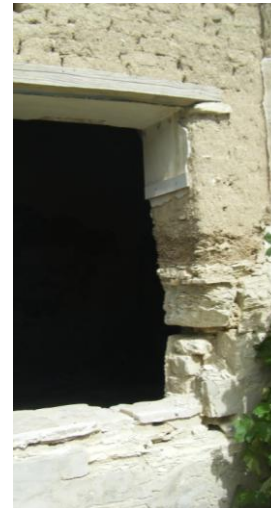
Μαντρότοιχος

Λεπτομέρειες τοιχοποιίας γύρω από καμάρες

Λεπτομέρειες τοιχοποιίας γύρω από ανοίγματα

Λεπτομέρεια από τοίχο σε εσωτερική αυλή

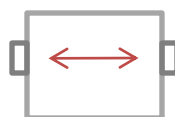
Πέτρινη αντηρίδα για στήριξη του δωματίου με μέγεθος διχώρου

Πέτρινες κατασκευές που υποδηλώνουν την χρήση του χώρου

Γύψινη σουβάντζα στο εσωτερικό της οικίας χαρακτηρίζει τον κλειστό χώρο την πιθανή χρήση του.

— Δωμάτιο με διαστάσεις διχώρου
— Αντηρίδες στις δυο πλευρές του δωματίου

σκίτσο 1

σκίτσο 2

Τοιχοποιία

Τοπική πέτρα και πέτρα του ποταμού

Ωμόπλινθος

Ένα κύριο χαρακτηριστικό του χωριού στο θέμα της τοιχοποιίας είναι η πέτρινη βάση και η πλινθινή συνέχεια της. Αυτός ο συνδυασμός της τοιχοποιίας, πέρα από τον μορφολογικό χαρακτήρα που δίνει στο χωριό, επιφέρει και στο κτήριο ενεργειακά καθώς και στατικά πλεονεκτήματα. Ο χοντρός πέτρινος τοίχος και ο τοίχος από πλινθάρια δεν επιτρέπουν να τους διαπερνά η εξωτερική ή εσωτερική θερμότητα. Η πέτρινη βάση της τοιχοποιίας κάνει το κτήριο πιο ανθεκτικό στα φορτία της οροφής και της τοιχοποιίας, αλλά και προστατεύει το κτήριο από την ανερχόμενη υγρασία.

Γύρω από τα ανοίγματα των θυρών υπάρχουν συνήθως γωνιακοί πελεκητοί ογκόλιθοι επισημαίνοντας έτσι την είσοδο στο κτίσμα. Όταν η τοιχοποιία είναι πλινθινή, στο σημείο που εδράζεται το βολιτζι του ανωφλιού τοποθετούσαν μια πέτρινη στήριξη (πλάκα ή μικρές πέτρες) στο κάτω μέρος του για την καλύτερη στήριξη του. Η πρακτική αυτή χρησιμοποιούταν τόσο στα ανώφλια των παραθύρων όσο και στα ανώφλια των θυρών. Γύρω και πάνω από τις καμάρες συνήθως συνεχιζόταν η τοιχοποιία με ωμόπλινθους. Μόνο στην περίπτωση ενός σπιτιού, υπάρχει εξολοκλήρου πέτρινη τοιχοποιία πάνω από την καμάρα.

Στην περίπτωση ενός δωματίου που έχει διαστάσεις διχώρου (πιθανότατα μεταγενέστερη προσθήκη) αλλά δεν έχει καμάρα στο εσωτερικό, παρατηρείτε η ύπαρξη πέτρινων αντηρίδων στην εξωτερική τοιχοποιία που στηρίζουν το δωμάτιο στις δύο απέναντι πλευρές (σκίτσο 1).

Ένα άλλο χαρακτηριστικό που παρατηρήθηκε είναι η ύπαρξη χοντρού πέτρινου τοίχου στο κάτω μέρος και του πιο λεπτού πλινθινού τοίχου στο πάνω μέρος δημιουργώντας έτσι ένα μικρό περβάζι. Μια σχεδιαστική κίνηση που εκτός από την λειτουργική προσφορά της, για καλύτερη προστασία του πλινθινού τοίχου, εξυπηρετεί και για την τοποθέτηση επιχρίσματος. Αυτή η υποχώρηση της τοιχοποιίας βοηθούσε στην τοποθέτηση επιχρίσματος στην πλινθινή επιφάνεια αφού η πέτρινη τοιχοποιία δεν επιχιριζόταν (σκίτσο 2).

Η χρήση που φιλοξενούσε ο κάθε χώρος μαρτυρείται και από τις πέτρινες ή γύψινες κατασκευές που υπάρχουν στο χώρο. Για παράδειγμα η ύπαρξη μιας πετρόκτιστης πάχνης μαρτυρά την ύπαρξη ζώων στο χώρο, ενώ η γύψινη σουβάντζα μαρτυρά τη χρήση του δωματίου ως χώρος διημέρευσης.

Χρήση Υλικών

Τοπική ιζηματογενή πέτρα ανάμεικτα τοποθετημένες πέτρες του ποταμού σε όλη την τοιχοποιία

Ακανόνιστη τοιχοποιία (ανάμειξη τοπικών ιζηματογενών πετρωμάτων και πέτρες από τον ποταμό)

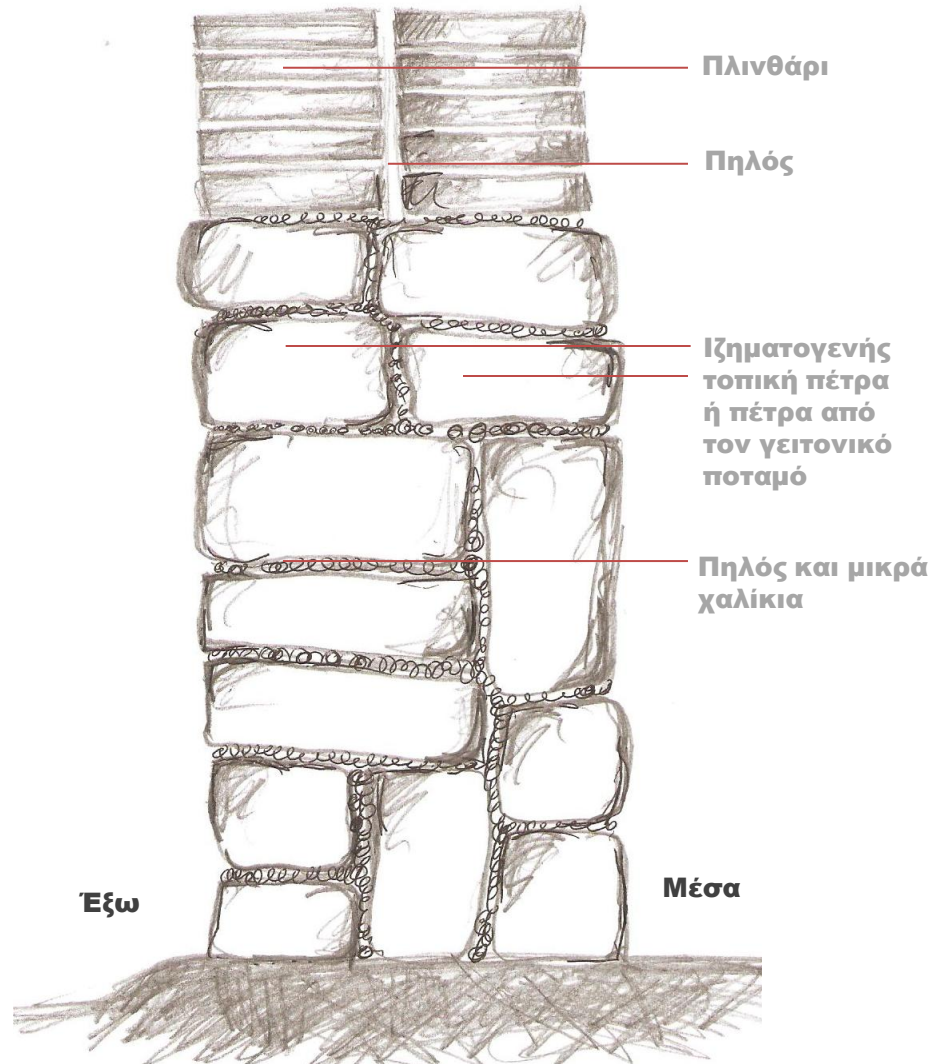
Χιλαρομένος γύψος στα εσωτερικά δωμάτια
Επιχρίσματα τοιχοποιίας

Στρώσεις από τοπικά ιζηματογενή πετρώματα και σειρά από πέτρες του ποταμού, από πάνω πλίνθινη τοιχοποιία

Προσεγγμένη πέτρινη τοιχοποιία από τοπική ιζηματογενή πέτρα. Συνήθως παρατηρείται μια τέτοια τοιχοποιία στις εξωτερικές όψεις των σπιτιών προς το δρόμο

Κατασκευαστική λεπτομέρεια τοίχου

Τοιχοποιία

Διαχωριστικός εσωτερικός τοίχος εξολοκλήρου από ωμόπλινθους

Πέτρινος τοίχος που διαχωρίζει τις χρήσεις στην εσωτερική αυλή

Ασβεστωμένος πηλός
Επιχρίσματα τοιχοποιίας

Ανάλυση του τρόπου κτισίματος της τοιχοποιίας :

Η βάση της τοιχοποιίας πάντα είναι από πέτρες από την γύρω περιοχή (ιζηματογενείς ή από τον ποταμό), επί της οποίας κτίζεται πλινθοδομή. Υπάρχουν ωστόσο μεμονωμένα κτίσματα που αποτελούν μέρη μεγαλύτερων συγκροτημάτων τα οποία χρησιμοποιούνται ως οικίες, και είναι κτισμένα εξολοκλήρου από πέτρα. Αυτό ίσως υποδεικνύει την πιο καλή οικονομική κατάσταση της οικογένειας τη χρονική στιγμή που έκτισε το συγκεκριμένο τμήμα της οικίας τους. Η συνέχεια της πέτρινης τοιχοποιίας είναι η πλίνθινη τοιχοποιία η οποία προεκτείνεται και δημιουργεί και το δεύτερο όροφο όπου υπάρχει (ανώι).

Υπάρχουν επίσης κάποιες εσωτερικές τοιχοποιίες που διαχωρίζουν τους χώρους που είναι εξολοκλήρου από ωμόπλινθους. Διαχωριστικοί τοίχοι παρατηρούνται και σε εξωτερικούς χώρους. Για παράδειγμα σε μια εσωτερική αυλή υπάρχει ένας σχετικά χαμηλός πετρόκτιστος τοίχος ο οποίος διαχωρίζει μεν την αυλή αλλά επιτρέπει δε την οπτική επαφή.

Η ύπαρξη επιχρίσματος σε αρκετές εξωτερικές τοιχοποιίες σε κτίσματα δηλώνει τις αστικές επιδράσεις στην αρχιτεκτονική του.

Οι εσωτερικοί χώροι είναι επιχρισμένοι κυρίως με γύψο που μερικές φορές διαμορφώνουν ανάγλυφα ράφια με διακοσμήσεις για αποθήκευση αντικειμένων. Ο εξωτερικός τοίχος που είναι εκτεθειμένος στις καιρικές συνθήκες επιχριζόταν (χυλάριζόταν) με πηλό για να επιπεδωθεί η ανάγλυφη επιφάνεια του τοίχου και έπειτα επιχριζόταν με ασβέστη. Η παρουσία ή απουσία επιχρισμάτων στις εσωτερικές ή εξωτερικές τοιχοποιίες καθώς επίσης και η χρήση διαφορετικών τύπων επιχρισμάτων μας δίνει στοιχεία που αφορούν στην σημαντικότητα των χώρων, στην χρήση των χώρων ή και την οικονομική κατάσταση του ιδιοκτήτη. Για παράδειγμα χώροι που ήταν για εργασία ή φιλοξενούσαν ζώα δεν επιχριζόταν καθόλου ή χυλαρώνονταν απλώς με αχυροφυλό.

Χρήση Υλικών

Κτήριο οικίας που βλέπει προς την αυλή

Όψη οικίας που βλέπει προς τον δρόμο

Χάρτης με μακρινάρια, δίχωρα

Τοιχοποιία

Όψη οικίας

Όψη οικίας με αστικές επιδράσεις

Πέρα από τα πιο πάνω, η χρήση ή μη καθώς και η επιλογή του υλικού των επιχρισμάτων καθορίζονταν από το εάν η όψη του κτηρίου έβλεπε προς το δρόμο ή προς την αυλή. Ο αριθμός των επιχρισμένων επιφανειών του κτηρίου εξαρτάτου σε μεγάλο βαθμό και από την οικονομική ευχέρεια που είχαν οι ιδιοκτήτες των κτηρίων.

Στο χωριό παρατηρούνται διάφορα είδη πατωμάτων ανάλογα με τη χρήση των χώρων καθώς και την οικονομική κατάσταση των ιδιοκτητών των χώρων.

Το γυψομάρμαρο είναι ένα υλικό που φθείρεται εύκολα όταν μένει εκτεθειμένο στις καιρικές συνθήκες, γι' αυτό και τοποθετείται κυρίως σε κλειστούς εσωτερικούς χώρους. Το γυψομάρμαρο τοποθετείται στους χώρους σε τετραγωνισμένα ή πιο μεγάλα σχεδόν τετράγωνα είτε σε τετραγωνισμένα ή ορθογώνια κομμάτια. Γυψομάρμαρο υπάρχει επίσης και στις ποδιές των παραθύρων που εμφανίζεται μόνο προς το εσωτερικό των οικοδομών.

Πατώματα

Γυψομάρμαρο στην εσωτερική βάση των παραθύρων

Γυψομάρμαρο στο εσωτερικό των δωματίων

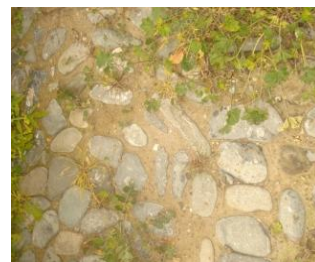

Εναλλακτικά στα πατώματα των εσωτερικών χώρων τοποθετούνται και πέτρες από τον ποταμό που διαχωρίζουν τους βοηθητικούς χώρους από τους κύριους που έχουν γυψομάρμαρο.

Στον εξωτερικό χώρο, στις αυλές στο χώρο που υπήρχαν ζώα, υπάρχει πλακόστρωτο πάτωμα από πέτρες της περιοχής σε ακανόνιστο σχήμα ενώ στις περισσότερες αυλές υπάρχει είτε χώμα είτε δάπεδο με πέτρες από τον γειτονικό ποταμό. Το πλατύσκαλο σε όλες σχεδόν τις σκάλες έστω και πέτρινες είναι ξύλινο. Κυρίως επιλεγόταν η ξύλινη κατασκευή για το πλατύσκαλο γιατί συνήθως στο σημείο που γίνεται η είσοδος στο ανώι, υπάρχει αντίστοιχα είσοδος στο κατώι.

Πέτρες με ακανόνιστα σχήματα

Πέτρες από τον γειτονικό ποταμό

Ξύλινο πλατύσκαλο

Πέτρες από τον γειτονικό ποταμό

Γυψομάρμαρο σε τετραγωνισμένα πιο μεγάλα σχεδόν τετράγωνα κομμάτια

Εξωτερικό χώρο

Ημιυπαίθριο και εξωτερικό χώρο

Εσωτερικό χώρο

Με τη χρήση ποικίλων υλικών για επικάλυψη των πατωμάτων επιτυγχάνεται η μόνωση των εσωτερικών χώρων από την υγρασία και η προστασία τους από τη σκόνη του εδάφους.

Χρήση Υλικών

Εμφανή τα υλικά κατασκευής της καμάρας χωρίς διακόσμηση στη βάση

Βάση καμάρας με σκαλιστή διακόσμηση

Ανάμεσα στην τοξοστοιχία της καμάρας παρατηρείται ένα ορθογώνιο άνοιγμα.

Καμάρες

Οι καμάρες είναι ένα αξιόλογο στοιχείο του χωριού. Εμφανίζονται συχνά στα δίχωρα, τους ηλιακούς και τα πόρτια. Πολλές φορές οι πέτρες που σχηματίζουν την καμάρα είναι εμφανής και ο υπόλοιπος τοίχος είναι πλίνθινος με επίχρισμα από πηλό και ασβέστη.

Η βάση των καμάρων (πόθκια) ήταν από υλικό που μπορούσε να σκαλιστεί εύκολα και έδινε τη δυνατότητα στον κτίστη να σκαλίζει ανάγλυφες διακοσμήσεις. Στο χωριό παρατηρείται μόνο σε ένα κτήριο μια τοξοστοιχία, στην οποία υπάρχει ένα ορθογώνιο άνοιγμα στην τοιχοποιία ανάμεσα στις δύο καμάρες.

Αυτό το άνοιγμα χρησίμευε είτε ως διακοσμητικό στοιχείο (για να τοποθετείται κάποιο περίτεχνο αντικείμενο), είτε για να φωτίζει την είσοδο του ανωγιού που βρισκόταν ακριβώς πίσω από αυτό. Πέρα από τα πιο πάνω, το άνοιγμα ανακουφίζει την κατασκευή από το περιττό βάρος. Παρόμοια ανοίγματα παρατηρούνται και σε άλλες περιοχές της Κύπρου, όπως για παράδειγμα στους Καπέδες και σε χωριά της περιοχής του Ακάμα.

Ξωπόρτια

Είσοδος με αστικές επιδράσεις

Εσωτερική και εξωτερική όψη ξωπορτιού σε μαντρότοιχο. Πιθανόν να ήταν στεγασμένη η είσοδος σε εκείνο το σημείο για να μην είναι πλήρως εκτεθειμένος στις καιρικές συνθήκες ο κάτοικος στο εσωτερικό της οικίας(αυλή).

Προεξέχουσα σκαλιστή πέτρα σε εσωτερική όψη αυλής

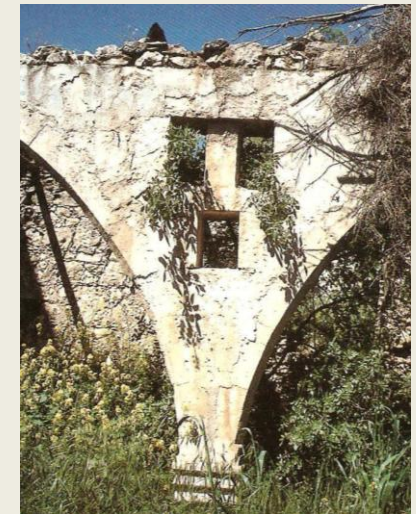
Σκαλιστή πέτρα σε εξωτερική όψη που δημιουργεί ένα σταθερό σημείο για να δένουν τα ζώα.

Πέτρινος κουζοστάτης σε εσωτερική όψη αυλής

Δημιουργία τζακιού σε γωνιακό τοίχο.

Διπλή καμάρα σε κατοικία στη Δρούσεια

Στις επιφάνειες της τοιχοποιίας των κτηρίων παρατηρούνται σε μερικές περιπτώσεις πέτρινες σκαλιστές προεξοχές ή εσοχές όπως κουζοστάτες, αγγύρια για το δέσιμο ζώων, τζάκια κ.α.

Τα ξωπόρτια αποτελούνται από διπλά ανοιγόμενα προς το εσωτερικό της οικίας φύλλα θυρών, σανιδωτά ή με κεταπέδες. Στις οικίες που παρατηρούνται αστικές επιδράσεις υπάρχουν φεγγίτες στο πάνω μέρος της θύρας, με σιδεριές στις οποίες αναγράφεται η χρονολογία ανέγερσής τους.

Χρήση Υλικών

Τα παραδοσιακά παράθυρα βρίσκονταν στην εξωτερική πλευρά του τοίχου, σε αντίθεση με τις σύγχρονες πρακτικές

Οπές στις τοιχοποιίες, αρσέρες για φωτισμό και αερισμό του εσωτερικού χώρου

Απλές ορθογώνιες θύρες στα μακρινάρια

Παράθυρα σανιδωτά και συχνά με σιδεριές (κυρίως στο επίπεδο του δρόμου)

Ανοίγματα

Τα παραδοσιακά παράθυρα βρίσκονταν στην εξωτερική πλευρά του τοίχου παρέχοντας χώρο στην εσωτερική πλευρά του για να τοποθετούν αντικείμενα ή την κούζα για να μένει δροσερό το νερό. Τα παράθυρα συνήθως ανοίγουν προς τα έξω όταν δεν υπάρχουν σιδεριές στην εξωτερική τους πλευρά. Στο χωριό παρατηρούνται κυρίως σανιδωτά παράθυρα σε αντίθεση με τα παράθυρα στα σπίτια που έχουν αστικές επιδράσεις που έχουν παράθυρα με φυλλαράκια και οι αναλογίες τους είναι πολύ μεγαλύτερες από τα υπόλοιπα. Στο πάνω μέρος της τοιχοποιίας παρατηρούνται διάφορα μικρά ορθογώνια ανοίγματα, οι αρσέρες. Οι αρσέρες φωτίζουν και δροσίζουν το κλειστό εσωτερικό χώρο.

Σκάλες

Εξ ολοκλήρου πέτρινη σκάλα

Εξωτερική σκάλα με ξύλινο πλατύσκαλο

Σκάλα με ενιαίους ογκόλιθους για σκαλοπάτια

Σκάλα με μεγάλες πέτρες για σκαλοπάτια

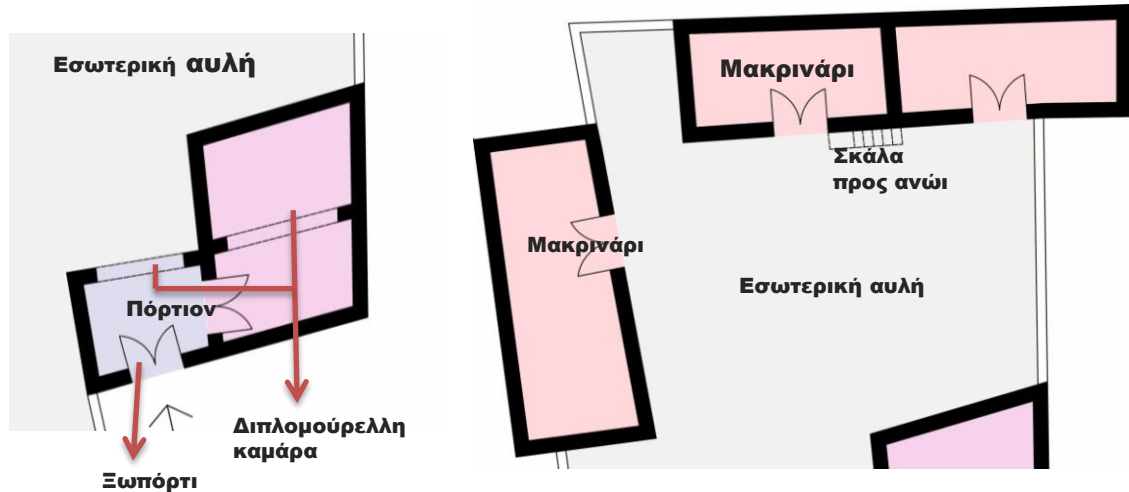
Γωνιακή εξωτερική σκάλα

Σκάλα σε ηλιακό ή πόρτιον

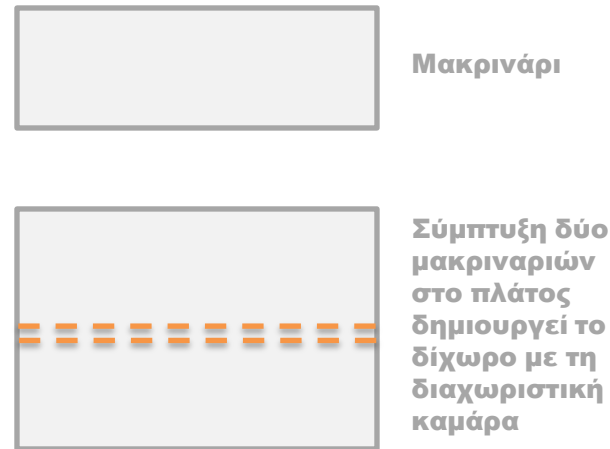
Οι σκάλες στο Πέρα Χωριό είναι κυρίως πέτρινες στους εξωτερικούς χώρους και τις περισσότερες φορές έχουν ξύλινο πλατύσκαλο. Οι σκάλες συνήθως εφάπτονται στον κτηριακό όγκο που έχει το ανώι. Τα σκαλοπάτια αποτελούνται συνήθως από μεγάλους ενιαίους πέτρινους ογκόλιθους. Στους ημιυπαίθριους χώρους οι σκάλες είναι ξύλινες με πέτρινη βάση. Ενώ σε κλειστούς εσωτερικούς χώρους δεν παρατηρήθηκαν σκάλες.

Χρήση Υλικών

Κάτοψη ενός συγκροτήματος οικίας που αποτελείται από μακρινάρια, δίχωρο και ανώι.

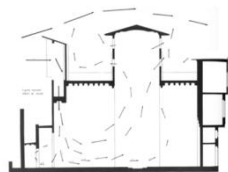
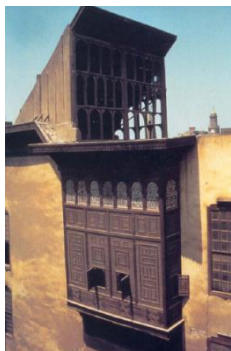
Διαστάσεις χώρων

Σχέσεις μεταξύ των διαστάσεων των χώρων

Οι διαστάσεις των κτιστών όγκων ως προς πλάτος και ύψος των ορόφων καθορίζονταν σύμφωνα με τις δυνατότητες των υλικών. Συγκεκριμένα το πλάτος του μακριναριού καθοριζόταν συνήθως από το μήκος του κορμού που θα επιλεγόταν για να χρησιμοποιηθεί ως βολιτζι για την στέγη. Το κοινό πλάτος για ένα μακρινάρι κυμαινόταν γύρω στα 3 μ. Αντιθέτως το μήκος του μακριναριού μπορούσε να ξεπεράσει και τα 12 μ. , υπερβαίνοντας κατά πολύ πολλές φορές και το μήκος του δίχωρου. Το δίχωρο ωστόσο, λόγω της ύπαρξης της καμάρας στο ενδιάμεσο του, μπορεί να έχει το διπλάσιο πλάτος από τα μακρινάρια.

Ομοιότητες με παραδοσιακή αρχιτεκτονική μεσογειακών χωρών

Συλλέκτες ανέμου Malquaf Αίγυπτο

Εξαναγκασμένη κίνηση αέρα: Tachtabusch – Αίγυπτος

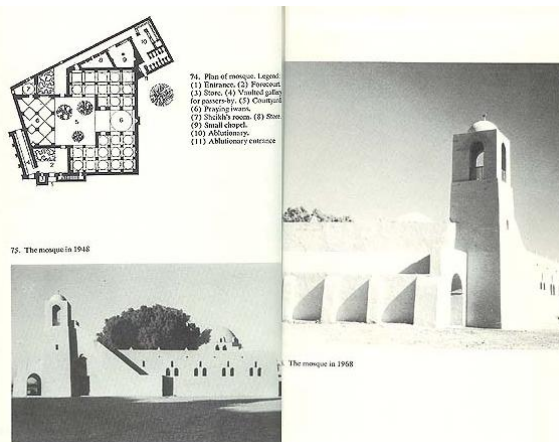

Χάρτης Μεσογείου

Η χρήση κατάλληλων υλικών και κατάλληλων βιοκλιματικών προσεγγίσεων δεν χαρακτηρίζουν μόνο το χώρο της Κύπρου αλλά εφαρμόζονται και σε πολλές άλλες μεσογειακές χώρες. Για παράδειγμα στο Τολέδο της Μαδρίτης και στην Αίγυπτο, ημιυπαίθρια καθιστικά ανάμεσα σε δύο αυλές δροσίζουν τα γειτονικά δωμάτια με εκμετάλλευση της κίνησης του αέρα ανάμεσα στους δύο χώρους: από έναν δροσερό κήπο με βλάστηση προς ένα αίθριο που το ζεσταίνει ο ήλιος.

Η εκμετάλλευση των ιδιοτήτων και δυνατοτήτων των παραδοσιακών υλικών και η εύρεση των κατάλληλων σύγχρονων λύσεων που να αξιοποιούν και να εκμεταλλεύονται ορθά τα τοπικά υλικά και τη φύση προς εξυπηρέτηση των εκάστοτε κοινωνικών αναγκών αποτελεί βασικό παράγοντα προς νέες συνθετικές αναζητήσεις. Αυτό σίγουρα δεν αποκλείει σύγχρονες στρατηγικές και επινοήσεις όπως αναφέρεται χαρακτηριστικά από τον Hassan Fathy στο βιβλίο που έγραψε για την Gournah με τίτλο «Architecture for the poor».

Παραδοσιακή "υψηλή - τεχνολογία"

Σχέδια και φωτογραφίες από τη παλιά και νέα Gournah. Ο Hassan Fathy διαμόρφωσε τα νέα κτήρια που προτείνει, έτσι ώστε να λειτουργούν (ή να θυμίζουν!) τα παραδοσιακά.

Εξαναγκασμένη κίνηση αέρα: Τολέδο, Μαδρίτη

« Πρέπει να βρούμε μια λύση στο μέχρι σήμερα άλυτο πρόβλημα της σύγκρουσης ανάμεσα στα προϊόντα της βιομηχανίας και τις ανάγκες της φύσης και της κοινωνίας. Η τεχνολογία πρέπει να υπόκειται στην οικονομία και τα υλικά των συγκεκριμένων τόπων. Έτσι οι ποιότητες και οι αξίες που εγγράφονται στην παραδοσιακή και ανθρώπινη απόκριση στο περιβάλλον να μπορούν να διατηρηθούν χωρίς να χάνουμε τα πλεονεκτήματα της επιστήμης »

Βιβλιογραφία

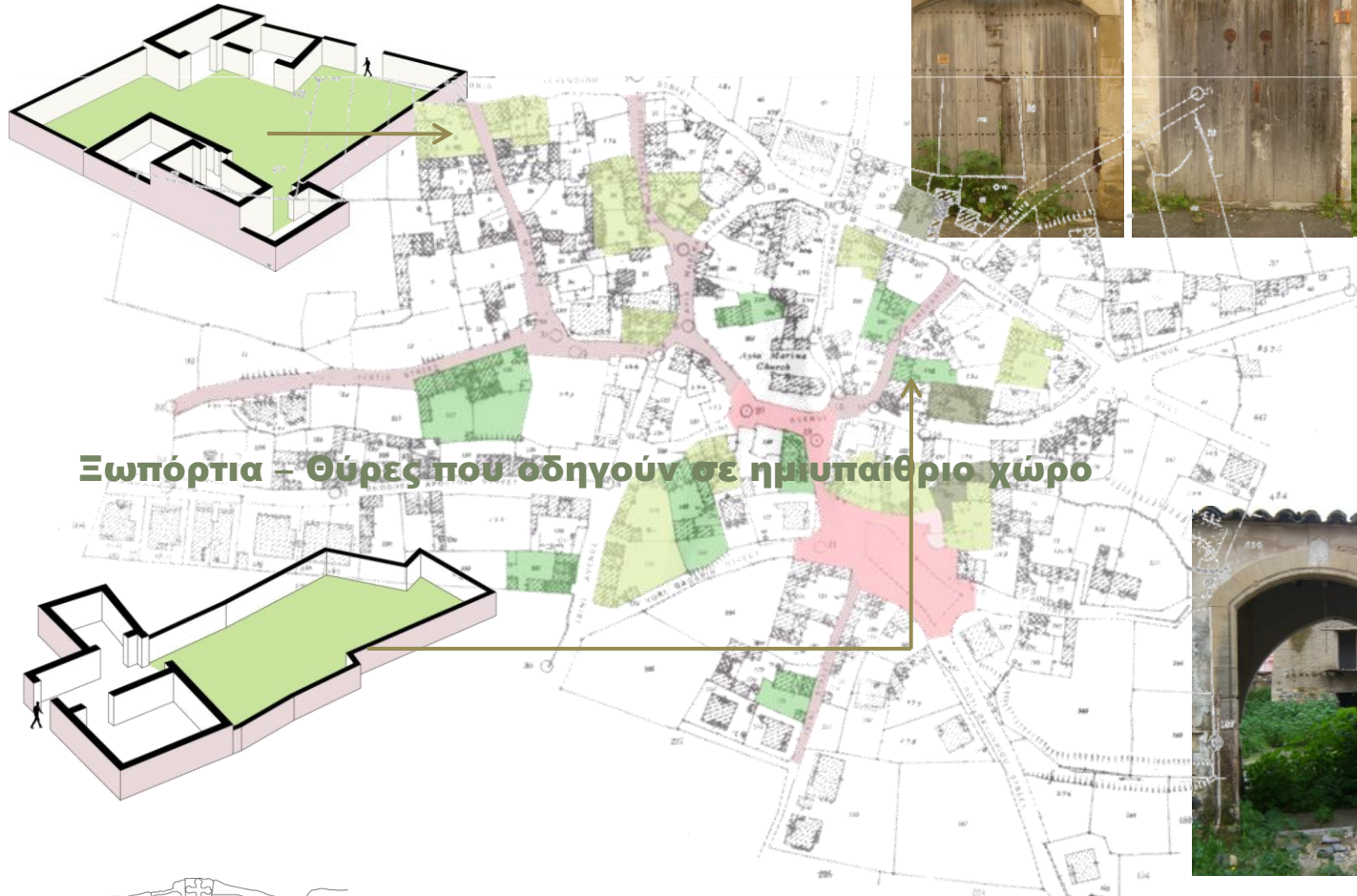
Πέρα Χωριό και Νήσου – Δύο Χωριά μια Ιστορία, Ζαντήρας Χρήστος, Κκαϊλής Μιχάλης, Κυριάκου Κυριάκος, Αρναούτη Πετρούλα, Πετροπούλου Ελένη, 2002

Οικισμοί - Αρχιτεκτονική Ακάμα, Θεοδωσίου Αντωνία, Πηττα Αναστασία, 1996

Architecture for the poor: An Experiment in Rural Egypt, Hassan Fathy, The university of Chicago Press, 1976

Ανοίγματα

Ξωπόρτια – Θύρες μαντρότοιχων

Τα ανοίγματα που υπάρχουν στις κατοικίες του χωριού(Πέρα Χωριό), μας αποκαλύπτουν στοιχεία από την ζωή και τις συνήθειες των κατοίκων. Ωστόσο διακρίνονται σε θύρες (ζωπόρτια , θύρες οικίας) παράθυρα, ασέρες και κορυβοστάτες. Τα ζωπόρτια είναι το πρώτο βασικό στοιχείο που συναντάς σε μια παραδοσιακή οικία αφού οι κατοικίες εφάπτονταν στους δρόμους. Επίσης τα θυρώματα είναι το μέσο με το οποίο επικοινωνεί η οικία με το δημόσιο δρόμο, είναι δηλαδή το όριο μεταξύ του δημόσιου δρόμου και της ιδιωτικής οικίας. Υπάρχουν δύο ειδών θύρες που εμφανίζονται στις οικίες του χωριού. Οι θύρες των μαντρότοιχων που οδηγούσαν στην εσωτερική αυλή και οι θύρες που οδηγούσαν στο πόρτιο (σύμφωνα με την τυπολογική ανάλυση του οικισμού). Τα ζωπόρτια είναι φτιαγμένα κυρίως από σανίδες ξύλων, οι οποίες ενώνονταν μεταξύ τους με δευτερεύοντα οριζόντια ξύλα (με καρφιά). Τα ζωπόρτια των μαντρότοιχων έχουν στις περισσότερες περιπτώσεις μεγαλύτερο ύψος σε σχέση με αυτά που οδηγούν σε ημιυπαίθριο χώρο, λόγω της ασφάλειας που ήθελαν να έχουν προς την εσωτερική τους αυλή. Σε κάποιες περιπτώσεις όπου οι οικίες έχουν αστικές επιδράσεις, οι θύρες εμφανίζονται με κεταπέδες. Τα ζωπόρτια που στηρίζονται στον μαντρότοιχο, έχουν ως πλαίσιο τους μεγάλους λίθους, ώστε να στηρίζουν την πόρτα και ο μαντρότοιχος συνεχίζεται με τον χαρακτηριστικό τρόπο ανοικοδόμησης των οικιών (στο κάτω μέρος πετρώματα και στο πάνω μέρος πλινθάρια). Οι θύρες που οδηγούν σε ημιυπαίθριο χώρο στηρίζονται από τους τοίχους της οικίας και στις περισσότερες περιπτώσεις γύρω από αυτές υπάρχει πέτρα ή ξύλο. Τα ζωπόρτια κάποιες φορές είναι τετράγωνα και άλλες φορές τοξοτά. Στις τοξοτές θύρες υπάρχει συνήθως στο πάνω μέρος μια σιδεριά που αναγράφει την ημερομηνία ανέγερσης της οικίας. Σε άλλες περιπτώσεις στο πάνω μέρος της τοξοστοιχίας υπάρχει ένα πέτρινο διακοσμητικό ανάγλυφο που αποδुकνύει την καλύτερη οικονομική κατάσταση των ιδιοκτητών της οικίας. Χαρακτηριστικό στοιχείο των εξωτερικών θυρών είναι και τα τριτζέλλια. Ήταν κυρίως σιδερένια κυκλικά στοιχεία, όπου οι επισκέπτες ανέγγελλαν τον ερχομό τους κτυπώντας το. Ωστόσο σε μερικές περιπτώσεις στην εξωτερική επιφάνεια των θυρών αντί για τον μηχανισμό που χρησιμοποιούμε σήμερα για το άνοιγμα της πόρτας (χερούλι) υπήρχε το κλαπούι το οποίο ανασηκώνοντας το, άνοιγε η πόρτα. Ένας άλλος μηχανισμός ο οποίος πρόσφερε ασφάλεια στους ενοίκους των οικιών ήταν το ρομανίσι, ένας στρογγυλός σύρτης στο εσωτερικό της εξώπορτας. Η χρήση του γινόταν κυρίως την νύχτα όταν ήθελαν ασφάλεια στο εσωτερικό της οικίας.

Γριτσέλια: μεταλλικά στοιχεία (κουδούνι)

Καρφιά που στηρίζουν τα πίσω οριζόντια ξύλα με τα μπροστά για την επίτευξη δημιουργίας σανιδωτής πόρτας

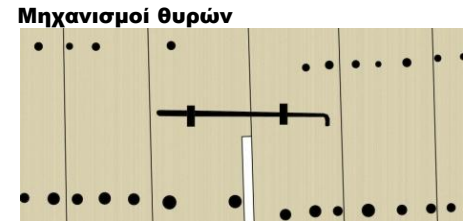
μαντρότοιχος

Τοίχωμα στήριξης των θυρών

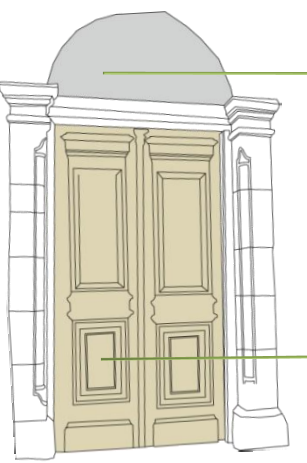
Ανώφλι για την στήριξη της πόρτας

Διακοσμητικά στοιχεία

Μηχανισμοί θυρών

Σιδεριές με ημερομηνία ανέγερσης της οικοδομής

Κεταπέδες

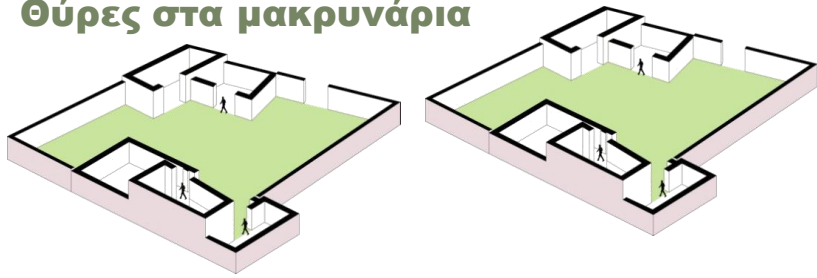
Ρομανίσι

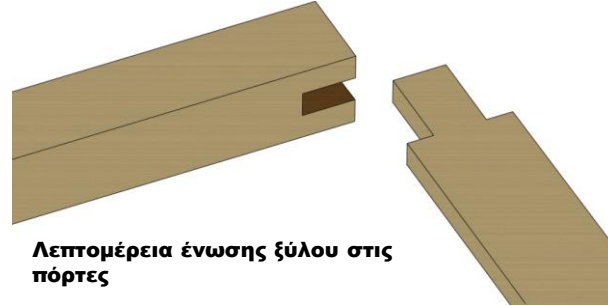
Τριτζέλλια

Κλαπούι

Ανοίγματα Θύρες στα μακρυνάρια

Μια άλλη κατηγορία ανοιγμάτων, είναι αυτή των θυρών στα μακρυνάρια και γενικά θυρώματα που βλέπουν προς την εσωτερική αυλή. Σε κάθε δωμάτιο υπάρχει μόνο μία πόρτα που οδηγεί στην εσωτερική αυλή και σε πολύ σπάνιες περιπτώσεις υπάρχουν ανοίγματα επικοινωνίας δύο δωματίων μεταξύ τους. Τα χαρακτηριστικά των θυρών αυτά είναι τα ίδια με τις εξώπορτες. Απλές σανιδωτές πόρτες διπλές κυρίως με σχετικά μικρό ύψος που φτάνει τα 1.8μ. για την επίτευξη της στήριξης του τοίχου που βρισκόταν πάνω από την πόρτα, έβαζαν ένα ξύλο το λεγόμενο ανώφλι. Ωστόσο χρησιμοποιούσαν και μικρά ξυλα τα οποία τοποθετούσαν στο πάνω μέρος της πόρτας, για να μπορεί να κλείνει. Για να μπορέσει το κάθετο ξύλο που στηρίζει την πόρτα να ενωθεί με το οριζόντιο έτσι ώστε να δημιουργηθεί η κάσια της πόρτας δημιουργούσαν μια οπή στην άκρια του πάνω ξύλου και τοποθετούσαν το κάθετο μέσα σε αυτήν.

Λεπτομέρεια ένωσης ξύλου στις πόρτες

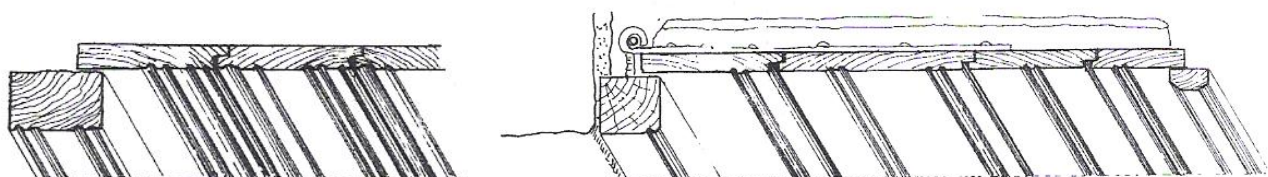
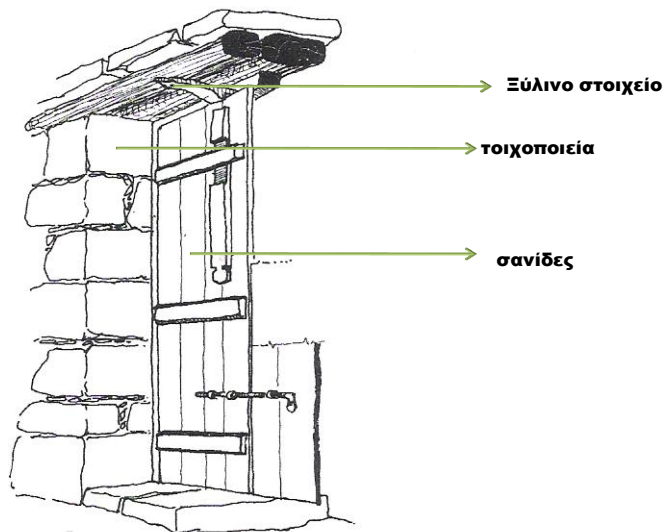

Οι θύρες στα μακρυνάρια τοποθετούνται στην εξωτερική παρειά της τοιχοποιίας

Παράλληλα με το ανώφλι στις περισσότερες φορές για να είναι πιο σταθερή η πόρτα τοποθετούσαν και άλλα ξύλα πάνω από τις θύρες

Μικρό ξύλο που τοποθετείται πάνω από την πόρτα για να μένει κλειστή

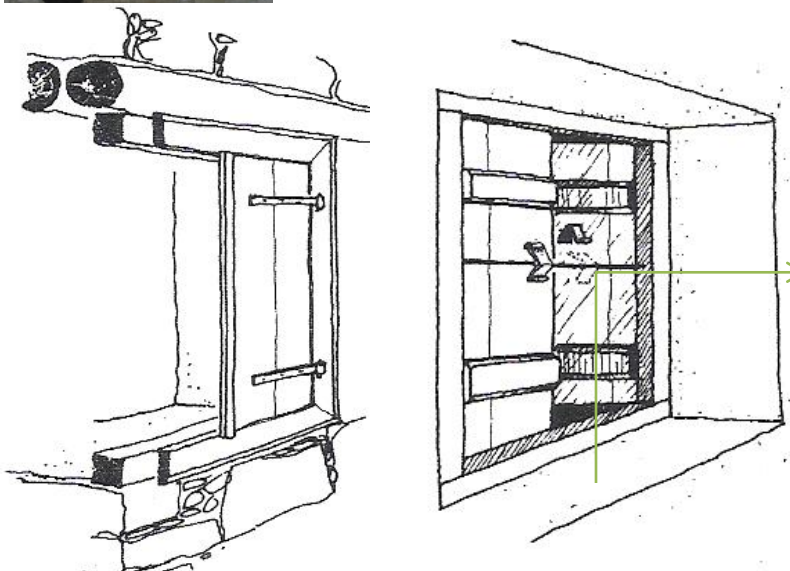

Λεπτομέρεια σανιδώματος πόρτας

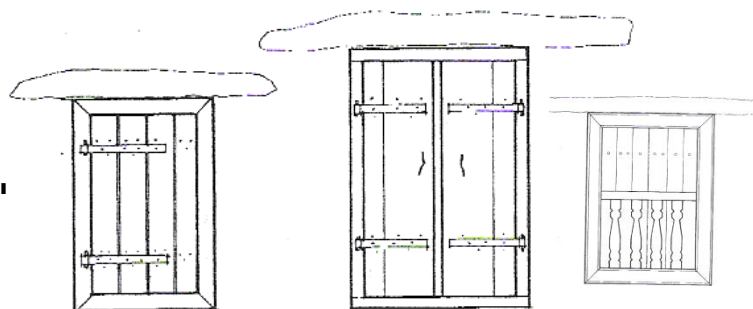
Ανοίγματα Παράθυρα στην εσωτερική αυλή

Ανακουφιστικό τόξο

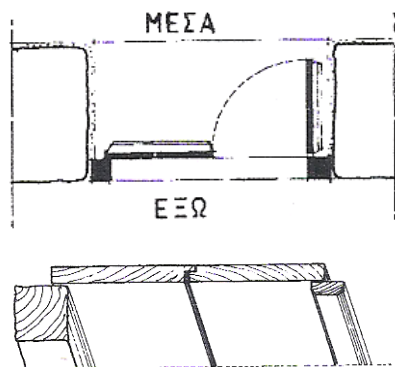
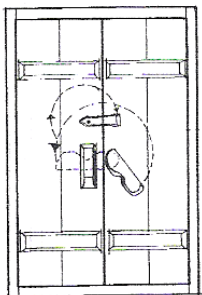
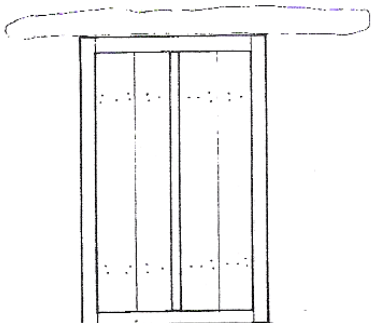
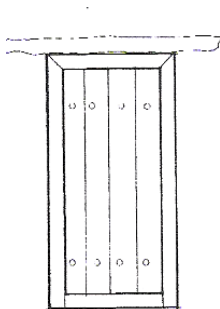
Χώρος τοποθέτησης αντικειμένων και διακοσμητικών στοιχείων

Παράθυρα στην εσωτερική αυλή, ανοιγόμενα προς τα έξω

Τομή στην εξωτερική όψη

όψη στο εσωτερικό της οικίας

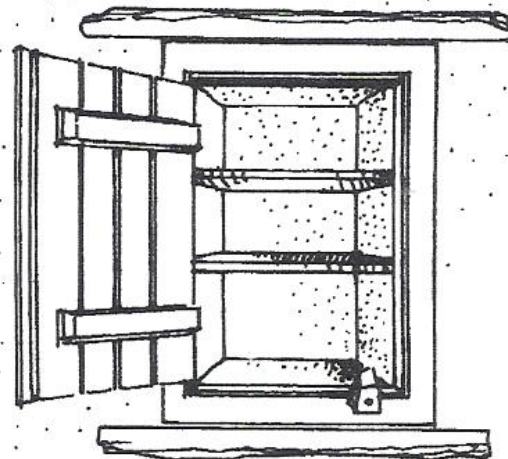

Κάτοψη παραθύρου (ανοιγόμενο προς τα μέσα)

Λεπτομέρεια ένωσης σανίδων

Εξωτερικές όψεις παραθύρων

Παράθυρα στην εσωτερική αυλή

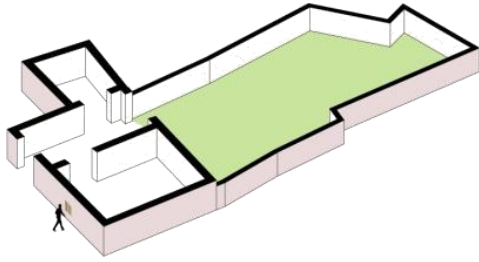

Τα ανοίγματα που βλέπουν προς την εσωτερική αυλή είναι και αυτά σανιδωτά με οριζόντιες, κάθετες σανίδες και καρφιά που αποτελούν ένα παράθυρο. Σε αρκετές περιπτώσεις τα ανοίγματα έχουν δύο φύλλα, ενώ σε άλλες περιπτώσεις που δεν συναντάμε στα παράθυρα του δρόμου είναι μονά. Είναι μικρά σε μέγεθος και αριθμό. Σε κάποιες περιπτώσεις τα ανοίγματα διαθέτουν σιδεριές ή κάθετα ξύλα. Τοξωτά ανοίγματα υπάρχουν σε πολύ σπάνιες περιπτώσεις και χρησιμοποιείται το ημικυκλικό άνοιγμα που παραμένει πάνω από το ορθογώνιο παράθυρο ως αποθηκευτικός χώρος τριφίμων. Ωστόσο τοποθετούνται στην εξωτερική μεριά του τοίχου για να χρησιμοποιούν το εσωτερικό μέρος για τοποθέτηση αντικειμένων. Τα ανακουφιστικά τόξα εμφανίζονται σπάνια στον οικισμό. Συγκεκριμένα το τόξο αυτό βρέθηκε σε ένα δίκηρο ενός αρχοντικού. Στα ανακουφιστικά αυτά τόξα τοποθετούσαν αντικείμενα και σε κάποιες περιπτώσεις είχαν και διακοσμητικό ρόλο

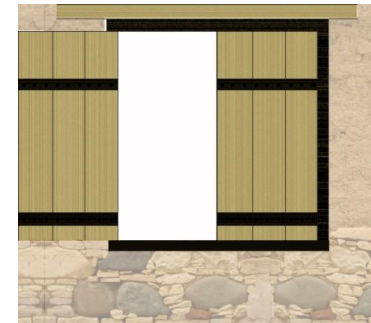
Μια άλλη κατηγορία ανοιγμάτων που βρίσκονται στο εσωτερικό του κάθε δωματίου αποτελούν τα κουφώματα που μοιάζουν να είναι παράθυρα, αλλά πίσω από αυτά κρύβεται ένας αποθηκευτικός χώρος. Οι ντουλάπες αυτές έχουν εξωτερικό κάλυμα σανιδωτά παράθυρα και μέσα σε αυτά υπάρχουν ράφια για αποθήκευση κυρίως τροφίμων. Τα σανίδια έχουν πλάτος 7 – 9 εκ. και ενώνονται μεταξύ τους με οριζόντιους ζυγούς. Έπειτα η όλη κατασκευή στερεώνεται σε ένα περιμετρικό ξύλινο πλαίσιο το οποίο ορίζει άνοιγμα αυτό. Το βάθος των εισοχών αυτών είναι 30 εκ. και έχει διαστάσεις 50 – 100 εκ. Τα κουφώματα αυτά ονομάζονται τοιχάρμαρα και στο εσωτερικό τους πλάκες από πέτρα ή ξύλο με πάχος 6 και 3 εκ. αντίστοιχα αποτελεί το ράφι. Για την επίτευξη της κλειστής θέσης του τοιχάρμαρου τοποθετείται ένας περιστρεφόμενος μοχλός-ξύλο, το οποίο κατά την περιστροφή του ανοίγει ή κλείνει το φυλλαράκι.

Ανοίγματα

Παράθυρα που βλέπουν στον δρόμο

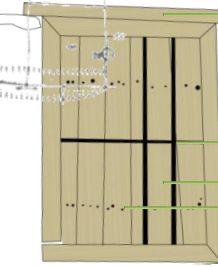

Μια άλλη κατηγορία ανοιγμάτων είναι αυτή των παραθύρων. Τα παράθυρα που ανοίγουν στο δρόμο είναι κατασκευασμένα από σανίδες κάθετες και ενώνονται μεταξύ τους με οριζόντια ξύλα και καρφιά. Στο πάνω μέρος των παραθύρων υπάρχει ένα ξύλο (ανώφλιο) το οποίο στηρίζει το παράθυρο. Τα παράθυρα έχουν σχετικά μικρό μέγεθος πέρα από κάποιες μεμονωμένες περιπτώσεις όπου υπάρχει αστική επιρροή, τα παράθυρα εμφανίζονται με μεγαλύτερο μέγεθος. Επίσης τα παράθυρα με αστικές επιρροές διαθέτουν φυλλαράκια καθώς και σιδερένια διακοσμητικά που αποδυνκνύουν την καλύτερη οικονομική κατάσταση της οικογένειας αυτής. Γενικά τα παράθυρα βρίσκονται σε ύψος 1 – 1.2 μέτρα από το επίπεδο του δρόμου. Έχουν κυρίως δύο φύλλα. Σε κάποιες περιπτώσεις τα παράθυρα του δρόμου διαθέτουν κάθετες σιδεριές. Τα παράθυρα αυτά ανοίγουν προς το εσωτερικό της οικίας και έτσι εξασφαλίζεται σε μεγαλύτερο βαθμό η ασφάλεια της οικίας και των κατοίκων. Σε άλλες περιπτώσεις τα ανοίγματα αυτά δεν διαθέτουν σιδεριές και έτσι έχουν την δυνατότητα να ανοίγουν προς τα έξω. Τα ανοίγματα αυτά προσφέρουν επίσης μερική ασφάλεια στην οικία γιατί δεν υπάρχει κανένας μηχανισμός για άνοιγμα του παραθύρου προς την εξωτερική επιφάνεια αλλά μόνο στην εσωτερική. Τις περισσότερες φορές τα οριζόντια ξύλα που ενώνουν τα κάθετα σανίδια αποτελούν τον μηχανισμό για το άνοιγμα των παραθύρων. Τα παράθυρα τοποθετούνται στην εξωτερική παρειά του τοίχου προς τον δρόμο και έτσι λόγω του μεγάλου πάχους του τοίχου που φθάνει γύρω στα 50 εκατοστά, (στον οικισμό δημιουργείται μια εσοχή στο εσωτερικό της κατοικίας, το οποίο χρησιμοποιούσαν για τοποθέτηση αντικειμένων.

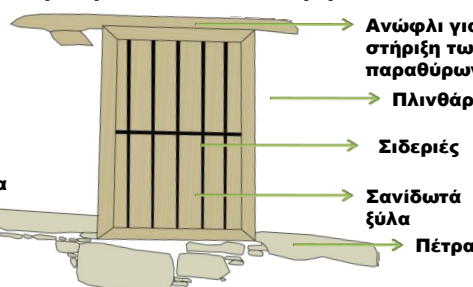
Τα παράθυρα ανοίγουν μέσα ή έξω ανάλογα με το δωμάτιο που βρίσκονται

Παράθυρο στο ανώι

- Ανώφλι για στήριξη των παραθύρων
- Πλινθάρι
- Σιδεριές
- Σανιδωτά ξύλα
- Καρφιά για ένωση των κάθετων στοιχείων

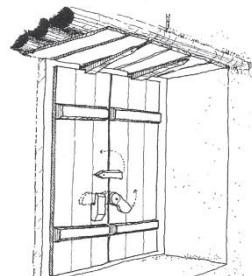
Παράθυρο στο επίπεδο του δρόμου

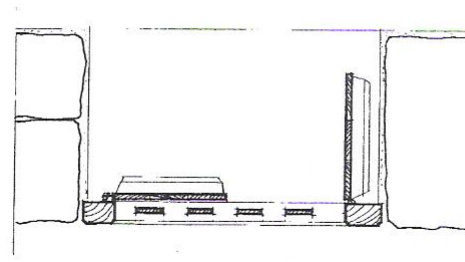
- Ανώφλι για στήριξη των παραθύρων
- Πλινθάρι
- Σιδεριές
- Σανιδωτά ξύλα
- Πέτρα

Συνήθως στις όψεις εμφανίζονται δύο παράθυρα στον ίδιο κάθετο άξονα. Οι σιδεριές εμφανίζονται σε κάποιες περιπτώσεις στα παράθυρα που βρίσκονται στο επίπεδο του δρόμου για προστασία.

Μηχανισμός παραθύρου

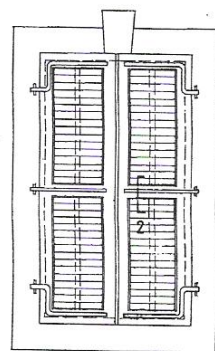

Κάτοψη παραθύρου

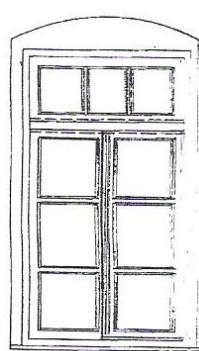
Παράθυρα με αστικές επιδράσεις

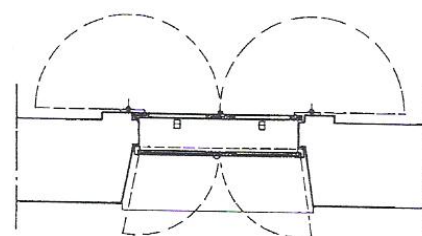
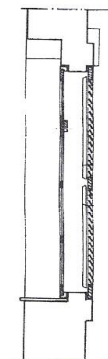
- Φυλλαράκια
- Χρώμα στα παράθυρα

Εξωτερική όψη

Εσωτερική όψη

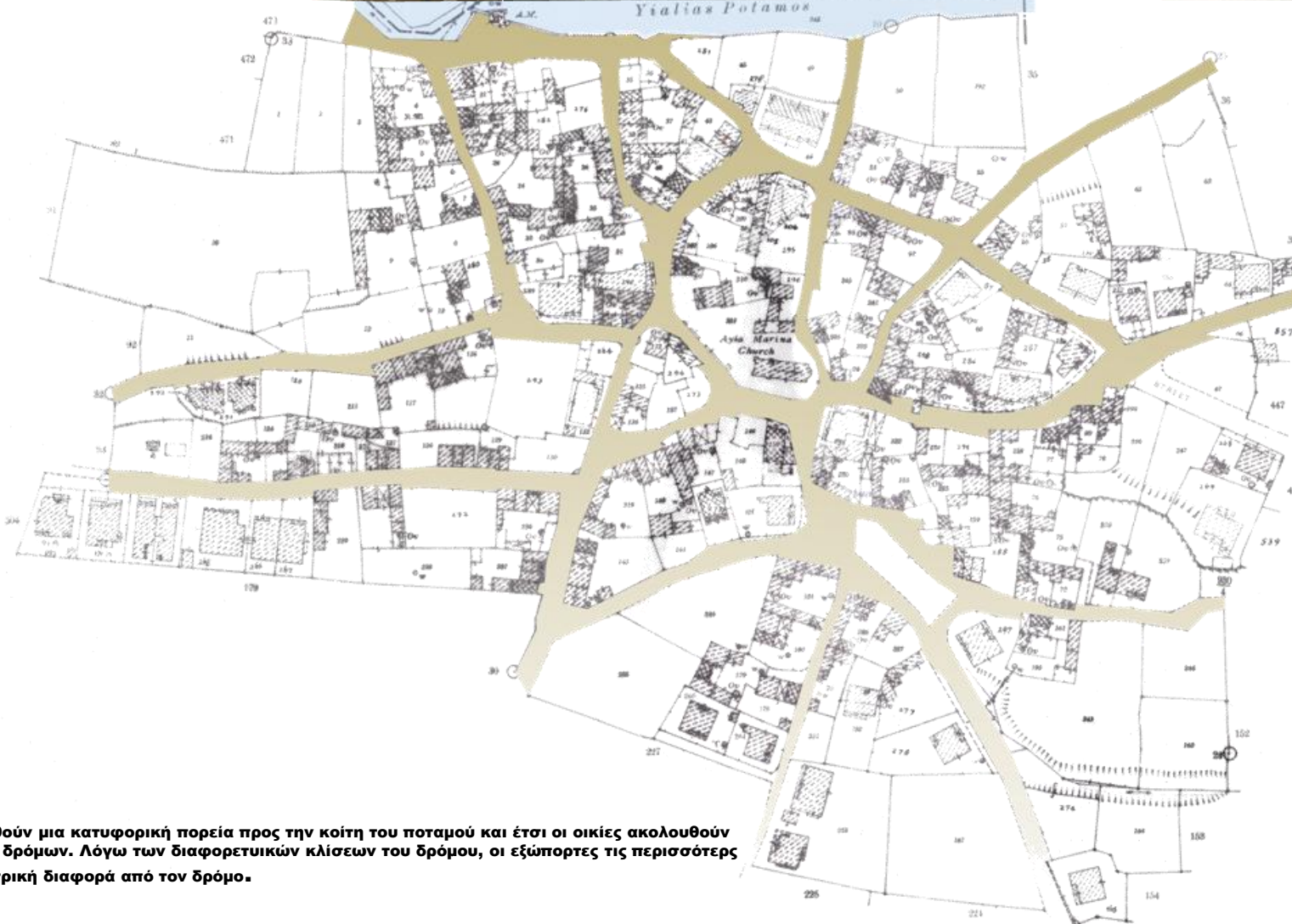
Κάτοψη παραθύρου τα φυλλαράκια ανοίγουν προς τα έξω και τα γυάλινα εσωτερικά στοιχεία προς τα μέσα

Τα παράθυρα με αστικές επιδράσεις έχουν διαφορετικά χαρακτηριστικά

Ανοίγματα Αναλογία πλήρους - κενού

Οι όψεις των κτιρίων του οικισμού διακρίνονται από τα λίγα παράθυρα και την μια εξώπορτα. Τα παράθυρα σε σχέση με την εξώπορτα είναι κυρίως συμμετρικά και έχουν μια απόσταση κυρίως 2 – 3 μέτρα μεταξύ τους. Το διαφορετικό χρώμα των ανοιγμάτων, το μέγεθος και ο διαφορετικός τύπος τους (με σιδεριές ή όχι) είναι τα χαρακτηριστικά όπου μπορεί κανείς να διαχωρίσει τις διαφορετικές ιδιοκτησίες και οικίες σε μια ενιαία όψη των κτισμάτων. Τα παράθυρα που βρίσκονται στα ανώγια βρίσκονται στον ίδιο κατακόρυφο άξονα με αυτά του επιπέδου του δρόμου. Στις όψεις των οικιών διακρίνουμε ότι λόγω της διαφορετικής κλίσης των δρόμων, κάποιες από τις εξώπορτες διαθέτουν σκαλιά ώστε η οικία να βρίσκεται στο ίδιο ύψος. Στα κτίρια που εντοπίζονται στοιχεία από αστικές επιδράσεις, οι όψεις διαφοροποιούνται. Τα παράθυρα πολλαπλασιάζονται και η συμμετρία γίνεται πιο έντονη λόγω των νεοκλασσιικών επιδράσεων. Οι αναλογίες των παραθύρων γίνονται 1 : 2, 1 : 5 και έτσι έχουμε μια πιο πλούσια σε ανοίγματα όψη.

Οι δρόμοι του χωριού ακολουθούν μια κατηφορική πορεία προς την κοίτη του ποταμού και έτσι οι οικίες ακολουθούν με την σειρά τους την ροή των δρόμων. Λόγω των διαφορετικών κλίσεων του δρόμου, οι εξώπορτες τις περισσότερες φορές έχουν μια μικρή υψομετρική διαφορά από τον δρόμο.

Ανοίγματα Αρσέρες

→ Λίθος για στήριξη της αρσέρας

→ Πλινθάρι

→ Λίθος για στήριξη της αρσέρας

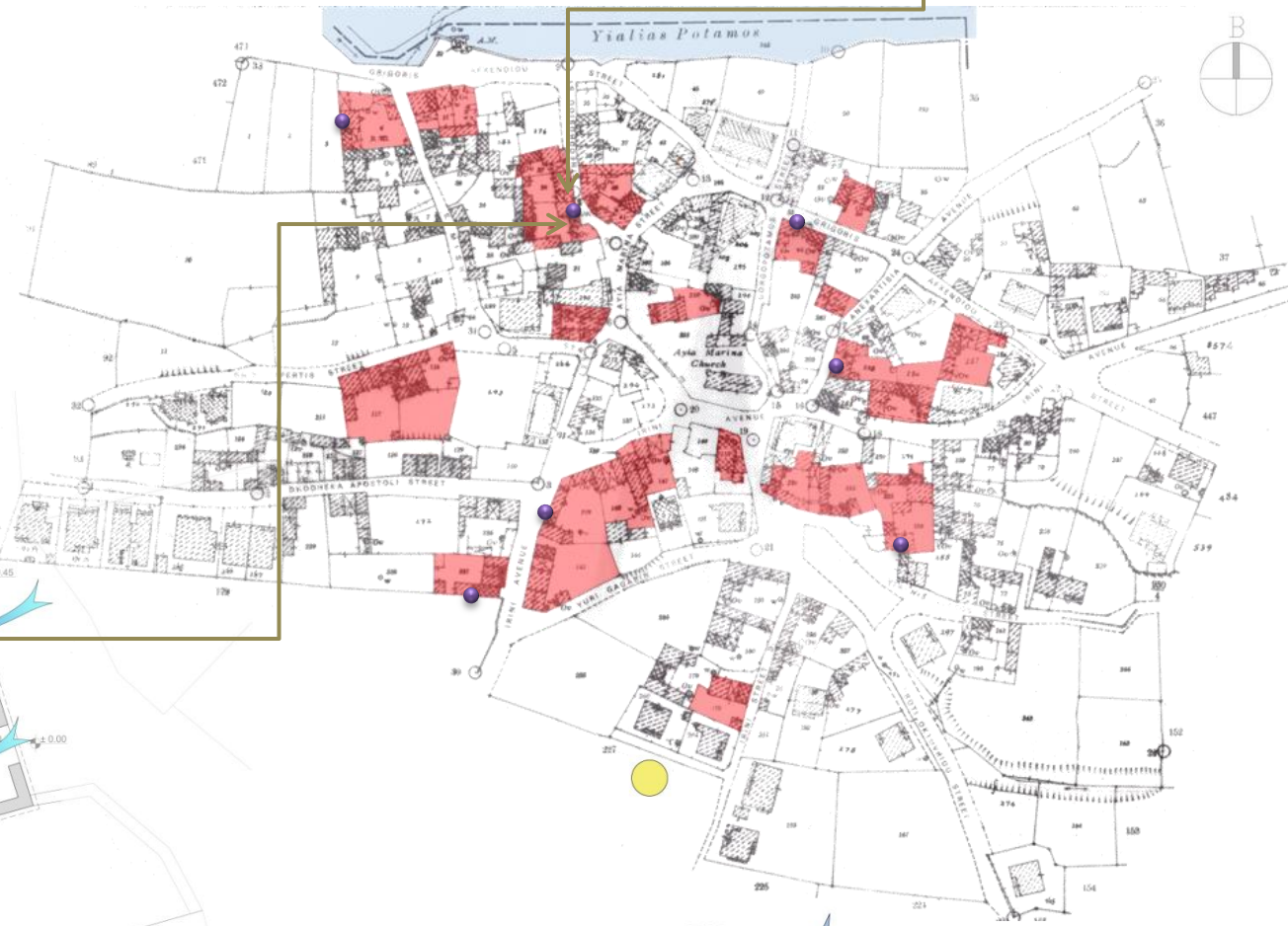
→ Λίθοι για καλύτερη δημιουργία της αρσέρας

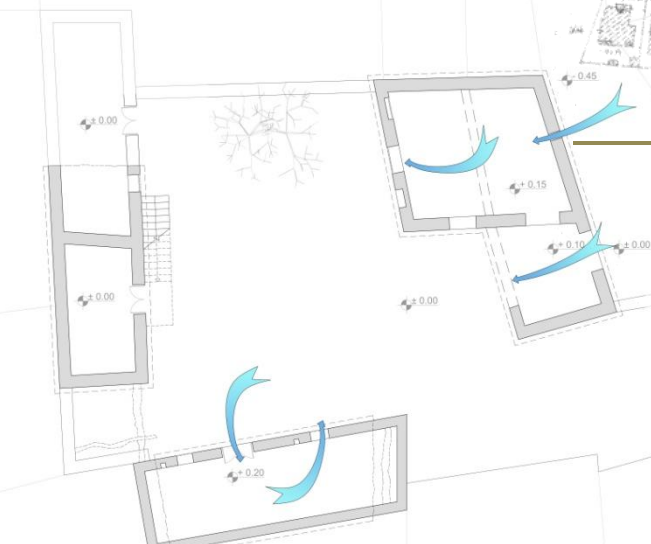
Οι αρσέρες είναι μια κατηγορία ανοιγμάτων που συναντάμε σε όλες τις κατοικίες του χωριού. Είναι μικρά ορθογωνικά ανοίγματα με διαστάσεις 30 – 40 εκ. σε ύψος και πλάτος 10 – 20 εκ. Βρίσκονται στο πάνω μέρος ενός δωματίου, γύρω στο ένα πόδι κάτω από τα βολιτσια της στέγης. Αρσέρες συναντάμε κυρίως μία σε κάθε δωμάτιο και ιδιαίτερα στα δίκωρα. Πάνω από τις αρσέρες τοποθετούσαν ένα μεγάλο λίθο, ώστε να στηρίζει τα πλινθίνα τούβλα και να μην καταρρέει ο τοίχος στο άνοιγμα της αρσέρας. Σε άλλες περιπτώσεις η αρσέρα γινόταν εξολοκλήρου με λίθους ώστε να είναι πιο σταθερή. Ο ρόλος της αρσέρας είναι πολύ σημαντικός στον αερισμό της οικίας, αλλά και στην εισαγωγή φωτός ενώ ταυτόχρονα λειτουργεί θερμομονωτικά (μείωση θερμικών απωλειών). Ωστόσο βοηθάει στην αποφυγή της υγρασίας.

● Αρσέρες που εντοπίστηκαν

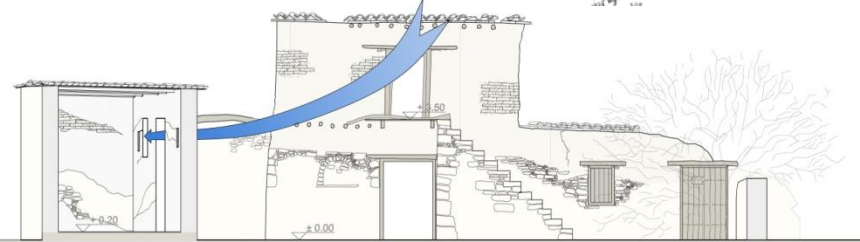

Ανοίγματα Βιοκλιματική λειτουργία

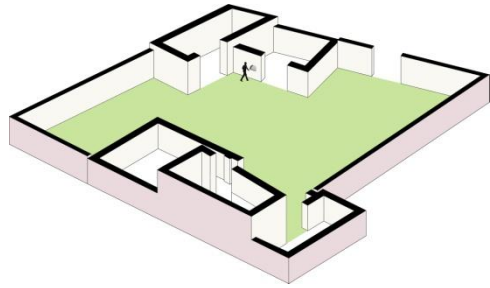

Η βιοκλιματική λειτουργία των οικιών επιτυγχάνεται με την σωστή τοποθέτηση των ανοιγμάτων. Στις περισσότερες φορές τα ανοίγματα είναι κυρίως βορειοδυτικά ώστε να επιτυγχάνεται ο αερισμός και ο ηλιασμός κάθε οικίας

Η βιοκλιματική λειτουργία των παραδοσιακών οικιών ήταν πολύ σημαντική, μιας και η τεχνολογία της εποχής δεν τους παρείχε θερμό και κρύο αέρα κατά την διάρκεια του καλοκαιριού και του χειμώνα. Τα ανοίγματα σε κάθε οικία έπαιζαν σημαντικό ρόλο στον αερισμό του σπιτιού αλλά και στην εισαγωγή θερμότητας κατά τους κρύους μήνες. Στα δωμάτια όπου το ύψος ήταν μικρό, κατασκεύαζαν δύο παράθυρα και μια πόρτα έτσι ώστε ο αέρας παίρνωντας από την θύρα να αερίζει το δωμάτιο και να εξέρχεται από τα παράθυρα. Στα πιο ψηλά δωμάτια που αποτελούσαν τα δίκωρα, έβαζαν ένα παράθυρο και ένα μικρό άνοιγμα στο πάνω μέρος της οροφής την αρσέρα. Με αυτόν τον τρόπο ο αέρας εισέρχεται από την πόρτα και μετά από τον αερισμό του δωματίου, εξέρχεται από την αρσέρα. Πολύ σημαντική ήταν και η χωροθέτηση των ανοιγμάτων ανάλογα με τον προσανατολισμό του ήλιου, ώστε να ηλιάζεται η οικία. Γενικά το χωριό έχει δύο βασικούς άξονες παράλληλους με τον ποταμό και οι οικίες χωροθετούνται κάθετα σε αυτούς. Στις περισσότερες περιπτώσεις οι οικίες είναι κτισμένες με νοτιοανατολικό προσανατολισμό για να αξιοποιεί τον ήλιο. Έτσι, το καλοκαίρι παραμένει δροσερό και το χειμώνα, που ο ήλιος είναι χαμηλότερα, θερμαίνεται. Η διάταξη των επιμέρους όγκων του κτιρίου είναι τέτοια, ώστε να δημιουργεί σκιερές γωνιές και να προστατεύει το εσωτερικό τους καλοκαιρινούς μήνες. Τα ανοίγματα όμως είναι κυρίως τοποθετημένα νοτιοανατολικά και έτσι επιτυγχάνεται ο ηλιασμός των οικιών. Τα παράθυρα βρίσκονταν κυρίως στην ανατολή για να φωτίζεται το σπίτι και οι αρσέρες προς τα βόρεια για να γίνεται σωστά ο αερισμός. Τα ζωπόρτια που ήταν προσανατολισμένα προς την ανατολή, ήταν κυρίως θύρες που οδηγούσαν στην αυλή ούτως ώστε να φωτίζεται το πρωί και να έχει θερμό αέρα.

Ανοίγματα Κορυβοστάτες

Μια κατηγορία ανοιγμάτων που συναντάμε σε όλα τα σπίτια του χωριού είναι οι κουζοστάτες (κορυβοστάτες). Οι κουζοστάτες είναι κουφώματα που εμφανίζονται στις τοιχοποιείες (είται στο εσωτερικό της οικίας είται προς την εσωτερική αυλή) και στη σκάλα της οικίας που οδηγεί στο ανώι. Το βάθος του κουζοστάτη φτάνει τα 30-40 εκ. και έχει 40 εκ. πλάτος ώστε να μπορεί να χωράει μια στάμνα. Είναι φτιαγμένοι από λίθους και μερικές φορές τους συναντάμε σε ορθογώνια μορφή ή και σε ημικύκλιους. Η βάση του κουζοστάτη τις περισσότερες φορές προεξέχει από την τοιχοποιία και ο λίθος που βρίσκεται στο κάτω μέρος, έχει μια καμπυλότητα ώστε να τοποθετείται ο κουζοστάτης. Βρίσκονται στο όριο της χωροθέτησης της πέτρας και του πλινθαριού. Ο κορυβοστάτης που βρίσκεται στη σκάλα της οικίας δίνει στον όγκο της ανακούφιση αλλά και ταυτόχρονα ένα επιπλέον χώρο για την τοποθέτηση της στάμνας. Για να γίνει ευφικτός ο δροσισμός του νερού οι κορυβοστάτες κατασκευάζονταν σε κατάλληλο χώρο. Είχαν κυρίως βοριοδυτικό προσανατολισμό όπου ερχόταν ο κρύος αέρας από τον ποταμό και δρόσιζε το νερό. Κορυβοστάτες συναντάμε και μέσα στα μακρυναρία όπου δίπλα από τα παράθυρα δημιουργούσαν ένα άνοιγμα ώστε να χωροθετούν τις στάμνες τους κατά την διάρκεια του φαγητού.

Κορυβοστάτης δίπλα από το μακρυναρι σε ορθογώνιο σχήμα

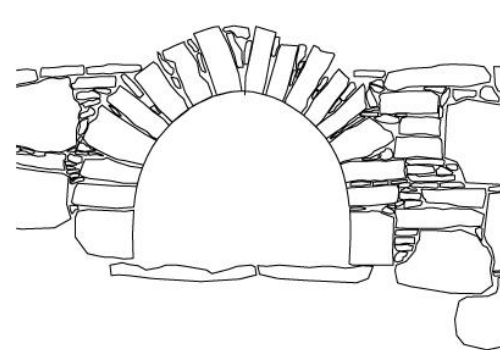
Κορυβοστάτης πάνω στην σκάλα σε ορθογώνια μορφή

Κορυβοστάτης στο εσωτερικό του μακρυναριού δίπλα από το παράθυρο

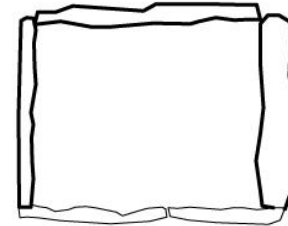
Κορυβοστάτης με τοξωτή απόληξη Βρίσκεται στην εσωτερική αυλή

Προσανατολισμός κυρίως βοριοδυτικά

Κορυβοστάτης – σταμνοστάτης με κύριο υλικό κατασκευής το ιζηματογενές πέτρωμα

Κορυβοστάτης – σταμνοστάτης με μεγάλους ογκόλιθους και τις περισσότερες φορές με επίχρισμα

Παραδοσιακή αρχιτεκτονική

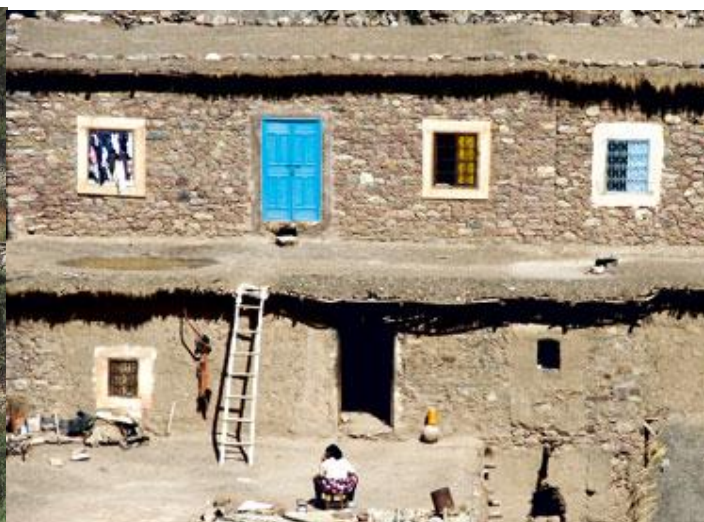
Τα ανοίγματα στις παραδοσιακές οικίες είναι το πιο σημαντικό στοιχείο στην παραδοσιακή αρχιτεκτονική. Γενικά τα χαρακτηριστικά των ανοιγμάτων στην Κυπριακή παραδοσιακή αρχιτεκτονική είναι το μικρό τους μέγεθος, ο μικρός αριθμός τους σε κάθε δωμάτιο, το υλικό που είναι φτιαγμένα και πως ανταποκρίνονται στην βιοκλιματική λειτουργία των οικιών. Η κοινωνία των χωριών ήταν κλειστή και αυτό το χαρακτηριστικό καθρεπτιζεται στην εσωστρέφεια των ανοιγμάτων. Ωστόσο η οικονομική ευχέρια κάποιων κατοίκων αντικατοπτρίζεται στις διακοσμήσεις των ανοιγμάτων. Τα χαρακτηριστικά των ανοιγμάτων της Κυπριακής αρχιτεκτονικής μπορούμε να εντοπίσουμε και σε αρχιτεκτονικές άλλων λαών. Η συμμετρία και το μέγεθος είναι κάποια από τα χαρακτηριστικά που μπορούμε να δούμε και στην παραδοσιακή αρχιτεκτονική πολλών χωρών.

Παραδοσιακή αρχιτεκτονική από τον Ελλαδικό χώρο

Παραδοσιακή αρχιτεκτονική της Ηπείρου

Παραδοσιακή αρχιτεκτονική στο Μαρόκο

